

УЛУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫНАН!

КЫРЫКТААХ
КЫРГЫНЫ УОТУГАР

2

ЧУРАПЧЫ ЧУЛУУ
СЭРИИНИТЭ

5

НВК **САХА**
ТВ бырагыраамата

7

Чурапчыга күн тахсар!

12+

2020 сыл
Ыам ыйын
8 күнэ
бээтинсэ
№ 33
(11689)

САНА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҤЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • © sanaoloh

02:00-03:00 Үлэ ыйын 8 > 03:00-04:00 Үлэ ыйын 9 > 04:00-05:00 Үлэ ыйын 10 > 05:00-06:00 Үлэ ыйын 11 > 06:00-07:00 Үлэ ыйын 12 > 07:00-08:00 Үлэ ыйын 13 > 08:00-09:00 Үлэ ыйын 14

Уруйдуобун Кыайы күнүн!
Уруйдуобун Кыайы күнүн!
Норуот дьын үөрүүтүн!
Уруйдуобун!
Аба дойду Улуу сэриитигэр,
Амырыын кыргыс сиксигэр
Өлөр-тиллэр кирбиини
Сүмэ сүрэбинэн билбит
Тэбил уолаттарбытын,
Чулуу кыргыттарбытын!
Билигин тэннэ хаамсар
Бэтэрээннэрбитин,
Ытык-мааны кырдыабастарбытын!

Семен НИКИТИН, Бахсы.

Аба Дойду Улуу сэриитин ытыктабыллаах кыттыылаахтара, тыыл үлэһиттэрэ, сэрии кэмин оболоро! Саха сириг күндү олохтоохторо!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин салаллалатын аатыттан уонна тус бэйэ эһигини Аба Дойду Улуу сэриитигэр Кыайы 75 сылын туслар өрөгөйдөөх күнүнэн ис сүрэхпиттэн итинник-истинник эбэрээлибит!

Ыам ыйын 9 күнэ дойдубут хас бириди олохтоохтор ураты суолталаах, диринг өйдөбүллээх, Улуу Кыайы күнэ — элбэх омуктаах норуот сүдү күүтүн уонна модун санаатын кэрэһилтэ буолар. Арасыйда олохтоохторун сомоҕолуур ытык бырааһынныкка аан дойдуга эйни уонна көмүл олобу түстүбүт аба көлүөнэ дьон үтүө ааттарыгар, холосно суох хорсун быһыыларыгар сүгүрүбүт.

Тонор, аччыктыыр дьэни аахсыбакка, күлүм да ынар түгэнтэ саварбахтыыр санаабы ылларбакка, сырдык олоххо эрэли сүрэхтэригэр бизээн абылбыт чугас дьоммутун ахтан-санаан аһабыт. Ол аймалданнаах кэминэ 62 тыһыынча түтүк тахса Саха сириг олохтооҕо Аба Дойдуу көмүскүүрүгү турумуута. Абылбыт, эһэлэрбит, убайдарбыт, бырааттарбыт алаастартан, нэһиликтэртэн уонна куораттартан уоптаах сэриигэ барар ылыктара Улуу Кыайыга суолу талбыттар. Кинилэр хабыр халсыһы уоптаах холоругун ааспыттара, төрөбүт сүрдэригэр чинник үктээн Кыайы өрөгөйдүн бэйлэрин эр дойдуларыгар буолбакка, Европа, Азия дойдуларыгар эмиэ абылбыттара. Билигин биэр дойдулаахтарбыт халабырдыт фашистары кытта хорсундук сэриилэспиттэрэ, бизээн ытыкчы быһыытынан биллибиттэрэ. Ангарадарыттан ордуга устатаах сэрии хонуутугар букатыннаахтык хаалбыта. Тыылга хаалбыт кырдыабастар, оболор, ийэлэр бэриниһээх, сыралаах үлэһиттэр Улуу Кыайыны уһансыбыттара. Төрөбүт дойдуларыгар төннөн кэлбит саллааттар очуотооҕу кэм уус-ууктарынан аахсыбакка эйэлээх олобу тутуспуттара.

Кыайы соһуор дьукаруунан, сүткэн сүтүгүнэн ситкиһилибитэ. Билигин норуоттун халаһаабыт модун санаалаах, хоһуун уонна хорсун эр буолан ол хабааран сыллара тулуйбута. Онон билигин Аба Дойдуу көмүскээбит ытык дьоммут сырдык кэрэстэрин харыстаан, эдэр көлүөнэлэргэ үздээннээх сэрии туһунан кырдыабы тиздэр ытык иэстээхпит. Ыччаты итинник Кыайы саллаатын Ийэ дойдуга таптапала маһы холбоор буолуохтаах.

Бүгүн аан дойду бүтүннүтэ өтөрүнэн биллибэтэх тургутууну көрсүбүт кэмгэр, өрөспүүбүлүкэ олохтоохторо, дойду бары олохтоохторун курдук, бэйэ-бэйэлэригэр уонна кыһалбалаахтарга куус-көмө буолан, бэтэрээннэргэ убаастабыт кыһамныларын ууран, үтүө санааланыыны көбүтүүлэр. Аба көлүөнэ холбоуругар тирэсирэн, бары ыарахаттары биэргэ туоруктут! Улуу Кыайы күнэ өссө төгүл сомоҕолуу, түмсүүлээх буолуу күүтүн билгэригэр, норуоттунан кизин туттарбытыгар, санаабытын бөдөрөтүбүтүгэр кыабы биздэр, тапталлаах Ийэ дойду чэрири сайбарын туһугар айымнылаах үлэбэ кыһамнылар!

Аба Дойду Улуу сэриитин ытыктабыллаах кыттыылаахтара, тыыл үлэһиттэрэ, сэрии кэмин оболоро! Хорсун-хоодуот быһыыгыт, килбизинээх үлэбит иһин эһигэ сүгүрүбүт! Үрдүбүтүгэр эйэлээх халлаан баарыгар эһигэ махтаабыт! Кыайыны уһансыбыттарга уруй-айхал буоллун!

Саха сириг ытыктабыллаах олохтоохторо! Эһигэ барыгытыгар чөл туругу уонна үтүн олобу, эйбэс сыһыаны уонна этэнтэ буолууну, дьолу уонна үтүөнү, эйни уонна адыр-тутар кыабы бабарарбыт! Бу дьолун суолталаах бэлэс күн эһигэ күүһү-уоҕу, эрчими, тулууру эһигин, санаагытын бөдөрөтүтүн! Улуу Кыайы күнүнэн!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана Айсен Николаев.

Ытыктабыллаах Аба дойду Улуу сэриитин кыттыылаах Петр Терентьевич, убаастабыллаах тыыл бэтэрээннэрэ! Күндү Чурапчы улуунун олохтоохторо!

Эһигини Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэн Сударыстыбанай Муһаадын аатыттан Улуу Кыайы өрөгөйдөөх 75 сылынан эбэрээлибит!

Ыам ыйын 9 күнэ хас биридибитигэр диринг өйдөбүллээх. Бу күн билиги сэрии толоонугар кыргысхыт хорсун сэрииллэргэ, тыылга килбизинээхтик үлэһит аба көлүөнэ дьоммутугар диринг махтаахтык биллэрбит, кинилэр үтүө ааттарыгар сүгүрүбүт. Эһэлэрбит, абылларбыт, убайдарбыт хорсун быһыыларын үлэһиттэр, харыстыыр, кэлэр көлүөнэбэ тиздэр ытык иэспит. Аан дойду устуоруйатын хаамытыгар сабыдыаллаабыт ыар сүтүктээх уонна өрөгөй үктэллээх Улуу Кыайы суолталаах хаһан да өлбөөдүйбүккэ, дьон-норуот өйүгэр-санаатыгар ытык өйдөбүт буолан барыбытын сомоҕолуур.

Ытыктабыллаах Петр Терентьевич, убаастабыллаах тыыл бэтэрээннэрэ, Чурапчы улуунун олохтоохторо! Эһигэ барыгытыгар чөл туругу, нус-бааччы үтүн олобу, ыраас халлааны, эйни, этэнтэ буолууну бабарарбыт! Улуу Кыайы күнүнэн!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнин дьокутааттара Михаил Гуляев, Павел Пинигин, Семен Никитин, Владимир Чичигинаров.

Күндү Чурапчыбыт улуунун дьонно — сэргэтэ, ыалдьыттары! Убаастабыллаах билиги бэтэрээннэрбит, сэрии сылын оболоро, Хоту көһөрүллүү кыттыылаахтара! Аба дойду Улуу сэриитин уот холоругун быһыынан Кыайы туһугар хорсундук туруулаһыт ытык киһибит Петр Терентьевич!

Эһигини 1941-1945 сс. Аба дойду Улуу сэриитигэр Кыайы 75 сылынан Чурапчы улуунун дьаһаллалатын уонна дьокутааттары Сэбиэтин аатыттан ис сүрэхпиттэн истинник эбэрээлибит!

Ыам ыйын 9 күнэ килби аймах устуоруйатыгар свамай улахан хаан тохтуулаах сэриини өрөгөйдөөхтүк түмүктөөбүт ытык күн быһыытынан билиги дойдулугар үлэһиттэр бэллэтэнэ туруоҕа. Билик бу — уоптаах сэриигэ сырдык тыһынара быһыытыт саллааттары кэрэстиир күн эрэ буолбакка, фроннга дьоруойдуу охсустун уонна тыылга бэйлэрин умнан туран үлэһит дьоммутунан кизин тутуу, кинилэргэ сүгүрүбүт, үрдүк махта күнэ.

Чурапчыттан сэриигэ 2170 киһи ыһаарыллыбыта. Мантан барыт 36 саллаат Берлин ытык кыттыытына, 72 элбисэр саллааттары кимин килбизинээх киллэрбиттэрэ. Фашистары утары сэриигэ эр санааны уонна хорсун быһыыны көрдөрбүт 130 биэр дойдулаахтарбыт бойбуой уордьаннарынан, 165 мэтээллэринэн нагараадалаһыттар. 975 Чурапчы хорсун буолуна сэрии толоонуттан дойдуларыгар эрэллэбэтэхтэр. "Чурапчы адырхаһынан" ааттаммыт Аба дойду Улуу сэриитин сылларагар Чурапчы 41 колхуоһун хоту улуустарга куус өтүтүн көһөрүүгэ улаарыттыбыттар.

Ытык көлүөнэ бүтүн дойду уонна Аан дойду туһугар өтөрбүт хорсун быһыытын биллэти көлүөнэ өрүү өйдөбүт. Эһиги сэрии сылларагар көрдөрбүт эр санаагыт, фронтга бырааттыгыт, биэргэ сомоҕолууһу, төрөбүт дойдуга бэриниһээх буолуу, дойдуга таптал дьолун холбоурун буолаллар, кытаанах буоларга, ыарахаттары эрдээхтик туоруктара үөртэллэр, сарсынны күнүгэ эрэли сагаллар.

Сэрии толоонугар уонна тыылга Кыайыны уһансыбыт дьоммутун өдүүр — билиги ытык иэспит. Аба көлүөнэ иһигэр толоонут сүдү иэспитин билиги бары дьын дьаһаланан эр төннөрү кыһаллаһыт. Кыайы дьоруойдарыгар билиги иэспит — хас бириди сэрии кыттыылаагар, үтэ фронтун бэтэрээннэр иһигэр бөлөһүмбүтүн ууран, кинилэр олохторо дьолун буоларыгар кыһаллаһа туһааһыт. Улуустары иһигин үтэ хайыскаларын инникитан да салгы туруоктут.

Күндү бэтэрээннэр, ытык көлүөнэ дьоммут! Эһиги хорсун быһыыгытыгар сүгүрүбүт, үрдүк ситкиһиллэргитигэр тэнтэһэргэ дьулуһабыт уонна эһиги олохтообут үтүө үөстэргитин эрэллээхтик салгыаһыт. Барыгытыгар кытаанах доруубуһу, үтүн олобу, эйни уонна этэнтэ буолууну бабарарбыт. Кыайы өрөгөйдөөх күнүнэн эбэрээлибит!

Чурапчы улуунун баһылыга Андрей Ноговицын, улуус дьокутааттары Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров.

КЫРЫКТААХ КЫРГЫҢЫ УОТУГАР

Кырыктаах кыргыҥы уотугар сылдьан өлүүнү-сүтүүнү этинэн-хаанынан билбит, билигин айылга олохтот туһугар саа-саада тутан өстөөхү самнарыбыт дьоннортон биридэстэринэн Петр Терентьевич Карсанаев буолар.

Кини 1923 сыллаахха Чурапчы улуутун Бөлөнүүскэй (билигин Арыылаах) нэһилигэр төрөөбүтэ. 1941 сыллаахха Кытаанах 7 кылаастаах оскуоланы бүтэрбитэ. 1942 сыллаахха Дьоккуускайга гимназияга үөрэнэ кирибитэ. 1943 сыл бэс ыйыгар фронтка ытыгар бэбизскэни туһута. Оччолорго кини 19 саастааҕа.

Бастаан үлэ фронтугар сылдьыбыта. Иркутскайга маһы бэлэмниир собуокка үлэлээбиттэрэ. Сотору Украинада поёһынан Чугуевскай

станцияга диэри тиэрдибиттэрэ. Станцияга чугаһаан иһэн күл-көмөр буолбут дьыллар, түннэстибит протары, снаряд тобута тэппит дьаамаларын көрөргө ынырык этэ. Фронт инники кириитигэр кирибиттэрэ.

"Биир тохтобулга олохтоох дьахтары көрсүбүтүм. Биздэрэни топору хортускалаах этэ. Аччыктаан аҕай иһэрбит эрэри көрдөһөргө тылым тахсыбата. Бииргэ айаннаан иһэр уопаттарым кэпсээбиллэр мэхлүттэрэ — көрдөһөрү сатаабыкын, уорарга чугаһаабыкын, нууччалыы аанна билбэккүн, хайдах сылдыаарыгынабын", — дьин айаннаан иһэн түбэспит түбэлтэтин туһунан фронтовик ахтар.

Бүөтүр сылдыбыт Собируу-Арбаангы фрон 1942 сыл алтынныга тэриллэбитэ. 1943 сыл от—атырдаах ыйдарыгар бу фронт куустарэ Донецкай бассейны босхолуур сэрмиллэргэ кыттыбыта. Инники кириигэ кириэх иннинээдэ түүн чугаһаан истэхтирэнэ, орудие ыйыргар бу баар курдук иһиллэрэ, сир дойдуга дэлби тэбиилэртэн дьилиһиэрин эттэринэн-хааннарынан билбиттэрэ.

Буулдэ ыйылаан, иһиэрэн ааһара иһи дууһатыгар ооньуура, сэри дьиннээх харгыһына олус ынырык этэ. Мин сулууспалыыр 188-с стрелковай полкам атаакаҕа кирибитэ — үрдэли ылаары. Ньимэстэр үчүгэйдик сэрмиллэллэрэ. Минометтаахтара, пулеметтаахтара, самолеттардаахтара. Оттон биһиги бинтиэлкэлэх эрэ этибит. Дон өрүс салаатын Донеһы албах саллааты сиртибэлээн туран туораабыттыр. Өрүс ортотугар тилиһибиттэр, өстөөх куустээх уоту аспыта. Онно 900 саллааттан 9 эрэ буолан ордубуппун. Билигин даҕаны

хайдах тыннаах ордубуппун бэриһинибин", — дьин ахтар бэтэрээн.

Сыннаата барбакка, сана кэлбит саллааттардыын салгыы утаарбыттара. Аһаҕас сиринэн кимэн кириигэ албах сүтүк тахсыбыта. Ты сабатыттан ньимэс пулемета ытыалыра. Бүөтүр хатынгарынан хаххаланан ол диэки чугаһабыта. Ытылааччы көстөр буолбутугар, кытаан эрдэбинэ, олох иннигэр снаряд эстибитэ. Өйдөмүтэ — буорунан көмүллэн сытара... Контузияламмыт этэ.

Дойдубут этим, Сирэйгэ маһынан охсуллубут курдук санаабытым. Төһө өр өйө суох сыппыппын өйдөөбөппүн. Ыларыбын билбэт этим. Тураары ғынан иһэн анаар хараҕым көрбөт буолбутун билбитим. Буор, бадараан мэхэйдир буоллаҕа дьин соттоору ғыммытым — хаан булкаастаах эт илдиркэйэ кэлбитэ", — дьин ол ынырык түгэни кэпсиир.

Армян дуу, таджик дуу соһон санбака илдибитин, эппэрээсийэлээбиттэрин Бүөтүрдүк-бадыкөйдүүр. Эвакуационнай госпиталларга эмтэнэн, сирэйигэр уонна саныгар икки эппэрээсийэни ааһан, 1944 сыл муус устарга дойдутугар иккис группалаах инбэтиит буолан эриллибитэ.

Петр Терентьевич төрөөбүт-үөскээбит Арыылааҕар эриллэн, колхуоска үлэлээбитинэн барбыта. Кыайыы үөрүүлэх сураҕын ыһыга үлэһи сылдьан истибитэ.

1945 сыллаахха Дьоккуускайга сана аһыллыбыт художественнай училищега үөрэнэ кирибитэ. Ого эрдэбиттэн

уруһуйдуур, айар-тутар баҕа санаага туолбута. Фронтан кэлбит синиалин кэтэ сылдьан үөрэммитэ. Ыарахан, асууэл тийбэт кэмнэрэ этилэр. Күннэ 800 грамм килиэби бизраллэрэ. 30-тан тахса киһи үөрэнэ кирибиттээн 13-һүе буолан бүтэрбиттэрэ.

Үөрэгин бүтэрэн баран Арыылаахха учууталынан, Дьоккуускайдааҕы художественнай фондуга худуһуннугунан, Ытык Куелгэ худуһуннук оформителинэн, Чурапчы интаринээт-оскуолатыгар черчене, уруһуй учууталларынан, Чурапчы лесохуугар леснигинэн, Чурапчы аҕыс кылаастаах оскуолатыгар худуһуннук-оформителинэн үлэлээбитэ. Арасыйыа худуһуннуктары сойуутун чилиэнэ. 1978 сыллаахха Бочуоттаах сыннааланна тахсыбыта.

Аҕа дойдуга сэриитин кыттылааҕа Петр Терентьевич Карсанаев Аҕа дойдуга сэриитин бастаы истигээнээх уордынын кавалера, "Бойобуой үтүөлэрин иһин", "Германияны кыайыы иһин", албах үбүлүүйдээх мэтээллэрдээх, "Гражданский килбизн" бэлиэ хаһаайына.

Алексей СЛЕПЦОВ.

СЭРИИ КЫТТЫЛААҒА — ИВАН ПЕТРОВ

Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу Сэрии кыттылааҕа, үлэ бэтэрээнэ, Муома улуутун Бочуоттаах олохтооҕо Иван Андреевич Петров Бахсы нэһилигин саамай улахан аатырбыт Кураанах Эбэ сайылык илин халдыайытын үрдүгэр баар кыраҕый Онкучак дьин алаас өтөбөр 1922 сыллаахха тохсунньу 14 күнүгэр төрөөбүтэ. Аҕалаах ийэтэ үлэни өрө туһут, сүөһү иитэр, бурдук үүнэрэр ыал этилэрэ. Кини Бахсы начаалынай, ол кэнниттэн Алабар сэттэ кылаастаах оскуоланы үөрэнэн бүтэрбитэ.

1941 сыллаахха сэриигэ хомуур саҕаламмытыгар, Иван доруобуйатын турунунан кыайан барбатаҕа, салгы колхуоска — үлэһи хаалбыта. Иккис хомуурга сэриигэ барарга себе суобун туһунуур "манан билэти" туттарбыттара. Ол да үрдүнэн Иван

Андреевич санаатын түһэрбэккэ, Чурапчытааҕы педагогическай училищега үөрэнэ кириэр, ол эрэри үөрэгин ситэ түмүктээбэтэ. 1943 сыллаахха сир биир аармыйаҕа ытырбыттара. Новосибирскай уобалас Сковородино бөһүөлэгэр адр байыас икки ыйдаах кууруһугар үөрэнээт, Забайкальскай байыаннай уокурук чааһыгар утаарыллыбыта. 1943 сыл атырдаах ыйын 28 күнүгэр 48-с стрелковай полка байыаһынан буолбута. Сулууспалыыр дьылбата кэлин Амур 74-с пограничнай этэрээттэн кавалерия полкатыгар тиэрдибитэ. Уксунсобируулуу-илин сытар дойдугар кыраныссаларын маньыллара. Амур өрүс утары

Маньчжурия территориятыгар япония сэрииттэрэ тураллара.

Ефрейтор Иван Петров, 64-с пограничнай этэрээткэ командировкаҕа ыталларын саҕана, Амур территориятыгар кыраныссалы кэһээччилэр тутталлары буолбуттара.

"Японияны утары сэриигэ бэлэмнэни куускэ барбыта. Японнар үгүстүк араас провокацияны онороллоро, онносор ытыалыллара. Атырдаах ыйын 9 күнүгэр түүн кыраныссалы туораан, япон полицейскай пикетин суох тыныыга кыттыбытым", — дьин кэлин бэйэтэ ахтар.

Иван Андреевич Петров Кыайы күнүн 64-с пограничнай этэрээт бойобуой пуоһугар туран көрсүбүтэ уонна 1948 сыл

атырдаах ыйыгар демобилизацияланан, "Германияны кыайыы иһин", "Японияны кыайыы иһин", "1941-1945 сылларга Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ кыайыы иһин" мэтээллэрдээх, кылаабынай командующай Иосиф Сталинтан махтал суруктаах дойдутугар эриллэн кэлэр.

1949 сыллаахха салгы үөрэнэн, 1950-1954 сылларга Абыйга, 1955-1960 сылларга Чурапчыга, 1961-1966 сылларга Муома оройуонугар статистика оройуоннааҕы инспиктэринэн үлэлээн бизнсийэ тахсыбыта. 1969 сыллаахха Чурапчыга нэһилиэннэ перелиһин ыппытын иһин, Үрдүкү Сэбиэт Президиумун Бочуотунай грамотатынан наҕараадалааммыта. Хотуу оройуоннар куоталаһыларыгар үгүстүк кыайан миэстэлээһэллэрэ. Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун Бочуотунай грамотатын үс төгүл ылбыта. Подольскайтан, пограничнай сэриилэр архыыптарыттан сулууспалааҕыт докумуона кэлэн, 1995 сыллаахха сэри кыттылааҕа онорбуттара.

Олоһун аргыһа Прасковья Никитична Соркомованы Мусмаҕа көрсөн, икки уол, икки кыыс оҕону төрөтөн, атахтарыгар туруортаан, дьонун дьиз кэргэн аҕа баһылыга, үгүс сизн, хос сизн таппаллаах эһэтэ, хос эһэтэ буолан олорор. Иван Андреевич: "100 сааспар хайаан даҕаны тийиэхтээхпин", — диир. Оттон Улуу Кыайы 75 сылын Кыайы болуоссатыгар тахсан, бойобуой дойдотторун кытары көрсөр, ыччат дьону кытары кэпсэтэр баҕа санаалаах.

Иван Андреевич Германияны, Японияны кыайыы иһин мэтээллэрин таһынан, "Үлэҕэ килбизин иһин", "В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла", "Үлэ бэтэрээнэ", Жуков аатынан о.д.а. үбүлүүйдээх мэтээллэринэн, бэбизлэринэн наҕараадалааммыта. Ол эрэри, хомойуох иһин, Аҕа дойдуну

көмүскүүр Улуу сэрии уордына, сибидисталисттэртэ күн бүгүннэ диэри киниэхэ суох, туттарыллыбатах. Умнууга хаалбыт албаһы, үрдүкү салалта болҕомто ууран, хайдах эрэ суһаллык кеннөрө охсоро наада эбит дьин санааҕа кэлэбин.

Справка

Центрального архива погранвойск

13 июня 1943 года Петров Иван Андреевич зачислен в списки личного состава 48 стрелкового полка пограничных войск Забайкальского округа, прибыл из Алданского РВК — приказ №237.

17 июля 1943 года кавалерист погранзащиты 74 пограничного отряда, прибыл из 48 стр.полка ПВ ЗабВО — приказ №337.

27 февраля 1944 года кавалерист пограничной заставы 64 пограничного отряда, прибыл из 74 погранотряда — приказ №84.

21 октября 1947 года — младший контралер КГП «Наушки» 51 пограничного отряда, прибыл из 64 погранотряда — приказ №381.

30 декабря 1948 года уволен в запас ВС — приказ №0507.

Основание: ф-153, оп-2, д-387, п-22, 64 пограничный отряд, входит в состав Действующей Армии с 9 августа 1945 г. по 3 сентября 1945 г.

Основание: Приказ МБ РФ от 31 октября 1993 г. №0324.

Зам. начальника Центрального архива п.п.

Стинспектор п.п. 28 марта 1995 г.

Момский улус военком майор Степанов.

Саман ЖЕНДРИНСКЭЙ.

— УЛУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫНАН —

Саха саллаатын албан аата

Иккис
Аан дойду
сэриитэ

(1939-1945) уонна Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии (1941-1945) сахалар, эбээннэр, эбэнкилэр, жокаридар, чукалар, долганнар сокуон быһыытынан ытырыллан кыттыбыт бастагы сэриилэрэ.

Ол иһигэр, Иккис Аан дойду сэриитин сабаланытыгар сахалартан сүннүнэн сэриигэ бэлэмнээх, анал үөрэхтээх өттө хото кыттыбыт эбит буоллар, Аба дойду сэриитигэр ытырыллыбыттар ортолоругар үөрэбэ суох, төрөөбүт тылларыттан атын тылы билбэт, түөлбэлэригэр сөччө ырааппатах өттө үгүс этэ. Сэриигэ анал үөрүйбэ суох дьон ортотугар сүтүк даҕаны улахан буолбута. Үөлэ ааттаммыт икки сэриигэ Саха сиригэр 62 тыһ. тахса киһи кыттыбыта. Олортон 36 тыһ. тахса кыргыһы толоонугар охтубута.

Кыргыһыгытынаах ордуу кыайылаах тахсыы, атыттартан чорбойуу, хорсун быһыыны оноруу үгүс түгэннэ хас биридди сэриинит тус кыабыттан, тулуурттан, хотоойу-дьордоот санаатыттан, булгас сытыы өйүттэн улахан тулууттаах. Уйан-хатан биллэр күлүмэх түгэннэригэр саха бостурдара атын омук сэрииниттэриттэн туһунан да хаалсыбаттарын, сатаан кыргыһар дьордудаахтарын көрдөрбүттэрэ, ону ааһан үгүс дьон сөбөр-махтайар, бэлиэбэ хаалларар, холобур оностор хорсун быһыыларын онортообуттара. Эр сүрэхтээх, тулуурдаах, мындыр саха саллаатын аата Улуу сэрии историятыгар суруллубута, сурулла турар, салгыы суруллуохтаах даҕаны.

Арбаа фроннга сэриилэспит сахалартан Герой үрдүк аатын 7 сэриинит ылбыта. Кыайыы 75 сылын көрсө ааспыт сэриигэ кыттыбыт саха сэриинитин кэрэһилиир үс түгэни санатыхпын баарабын. Бу түгэннэр аан дойду үгүс дойдулара кыттыбыт Улуу сэриилэригэр саха хайдах сэриилэспитин, саха сэриинитэ дин кимин-хайдахын балай да таба көрдөрүллөр.

С.И. Сольский, көргөнэ М.Н. Мороз
Украина, Врэдиевка, 1945 с.

1. Сокуон быһыытынан сэриигэ дьону сааһынан, ханна уонна тугу үлэтиринэн, доруобуйатын туругунан, о.д.а. ирдэбиллэринэн көрөн ытыраллара. Көңүл өттүнэн тылланааччы эмиз элбэх этэ. Сэриигэ көңүл өттүнэн тылланыы — Ийэ дойдуга бэринилээх буолуу, тус хорсун быһыы курдук ылыныллар.

Саха сиригэр хотугу улуустарыттан сэриигэ ытырыы бобуллар этэ. Ньурба улууттан төрүттээх, 1935 с. Саха национальнай байыаннай оскуолатын бүтэрбит Семен Иванович Сольский (1911-1975) Булун улуутугар балыксытынан үлэли сылдьан, сэри сабаламмытын истээт фроннга тылламмыта. Сэриигэ барар туһугар кини Күһүртэн Ньурба саппэньэтигэр диэри бастаан иккэ буолан, онтон Эдьигэнтэн ыла соботобун 1942 с. тохсунньу-олунньу айдарга 130-тан тахса көстөөх сир хайыһарынан түспүтэ. Ньурбага байыаннай учууска туһунан, сэриигэ барар кыахтаммыта. Курскай тобойугар кыргыһыга Белгород таһыгар бааһыран билиэһинэ түбэспүтэ. Билиэнтэн күрээн, Украина партизанныгар холбослута. Украинаны, Чехословакияны босхолослута, Кыайыыны Прага куоракка көрсүбүтэ.

Сэбиэскэй Сойуус үрдүнэн тыһынччанан киһи Аба дойду сэриитигэр көңүл өттүнэн тылланан кыттыыны ылбыта. Бу дьон ортотугар, санаа да ылбат ыраах сиригэр сабаламмыт сэриигэ тийиэн, Ийэ дойдутун көмүскэхэр соругу ыра оностон, хотугу тоһуттар тыһыны оройугар, суола-иһэ суох кыһынны иччитэх туундара-тайба уусуор тонуу хаары, тибини-хаһыны ортотунан ханнык да арыалдьта-дьөһүлдүтэ суох, бэйэтэ суолу тэлэн сүүһүнэн көстөөх сиргэ собус-собоотобун хайыһарынан туруммут саха киһитэ Семен Иванович Сольский аата биер ордук бэлэлэрэ, уратылары. Сольский аана — сөбүмэр айан. Аба дойду сэриитин историятыгар маныха тэннэнэр күлүмэх быһыы — садах, оттон кини курдук суолу тэлэн фроннга ааттаммыт — суох. С.И. Сольский

Ф.М. Охлопков. 1 Калининградский фронт, 1943 с.

холобура — саха саллаатын булгуруйбат дьулуурун, тулуурун, эрдээх санаатын, төрөөбүт сиригэр-уотугар тапталын биер бэлиэтэ, кэрэһитэ. Бу айан туһунан биһиги эрэ буолбакка, атын омук, атын дойду дьонно-сэргэтэ эмиз билиэх кэриннээх.

2. Аба дойду сэриитигэр сахалар сыысхаа суох, бэргэниһ ыталларынан аатырбыттара, фроннга снайпердар хамсааһыннарын бастагынан тэрийсиптэрэ, тыһынччанан киһини снайпер идэтигэр уһуйбуттара.

Ленский Бэчинчэтиттэн төрүттээх, сэри сабаланытыгар Ленинград театральнай институтун устудьуона Егор Иванович Мыреев (1921-1942) Аба дойду сэриитигэр снайперскай хамсааһыны төрүттэспүтэ. Кини 1941 с. от ыйын 24 күнүгэр сахалартан бастагынан анал снайперскай ахсааны сабалаабыта. Ити күнтэн 1942 с. олунньу 10 күнүгэр дылы снайпер Егор Мыреев 65 өстөөхү кыдыйбыта.

Байаантай (Томпо) улууттан төрүттээх, сэри иннинэ Алдан бириискэлэригэр көмүскэ, төрөөбүт нэһилиэгэр механизаторууна үлэлээбит Федор Матвеевич Охлопков (1908-1968) фроннга 1941 с. атырдьах ыйыгар ытырыллыбыта. Сэриини Белоруссияга түмүктээбитэ, Москвага Кыайыы Парадыгар кыттыбыта. 1942 с. алтынны ыйтан 1944 с. бэс ыйын 23 күнүгэр дылы, (ол эбэтэр сэриигэ кыттыбыт 3 сыл 9 ыйтан 1 сыл 7 ыйы кыайбат кэм иһигэр) Ф.М. Охлопков снайпер быһыытынан анал ахсаан аһан 429 өстөөх саллаатын уонна эпписирин суох онорбута. Кини автоматынан, пулеметуна, таанканы ытар саанан, минометуна, 45-мм пушканы дэгиттэр үчүгүйдик ытара, үгүс экспертэр Ф. Охлопков сэри устатыгар 1 тыһ. тахса өстөөхү сууһарбыта дин аабыллар.

Өлүөхүмэ Тээнтиттэн төрүттээх, сэри иннинэ төрөөбүт дойдутугар «Саҥа олох» колхуоска булгутунан, табаһытынан үлэлээбит Иван Николаевич Кульбертинов (1917-1993) фроннга 1942 с. бэс ыйыгар ытырыллыбыта. Сэриини Чехословакияга түмүктээбитэ. 1943 с. олунньу ыйтан сэри бүтөр диэри (2 сыл 3 ый кэринэ) снайпер быһыытынан 252 (сорох аабынан — 428) өстөөх саллаатын уонна эпписирин кыдыйбыта. Аба дойду сэриитигэр снайперскай хамсааһыны уонна И.Н. Кульбертинов олоһун үөрэтээччилэр бу да ахсаан лаппа ситэтэ суобун бэлиэтиллэр.

Аба дойду сэриитин сылларыгар Кыһыл Армияга 420-чэ тыһ., ол иһигэр анал үөрэххэ 9 тыһ. тахса снайпер бэлэмнэммитэ биллэр. Снайпердар, ордук бастын, чулуу снайпердар тарбахха баттаналлара, ахсааһа сылдыаллара. Ф.М. Охлопков, И.Н. Кульбертинов сэриилэһэр фронт иһи өттүгэр билэллэрэ. Байаларын дьонно харыстыллар, өстөөх эрдэттэн сэрэнэрэ, анаан бултаһа сатыыра. Ф.М. Охлопков уонна И.Н. Кульбертинов Аба дойду уонна Иккис Аан дойду сэриилэрин уһулчулаах снайпердарын ахсааныгар кирибиттэрэ, Федор Матвеевич Охлопков аата ити икки сэри 10 чулуу снайперын иһигэр ааттанар.

Саха снайпердарын ортолоругар хас эмэ уонунан өстөөхү кыдыйбыт бэргэн ытааччы үгүс этэ. Чоһу бигэргэтиллибит ахсаанынан Арбаангы фроннга сэриилэспит 10 бастын саха снайпера 1600-тэн тахса өстөөх саллаатын кыргыбыта. Ити ситиһилэринэн кинилэр кыргыһы толоонугар охтубут тыһынччанан биер дойдулаахтарын туһугар өрөгөйдөөх ахсааны дьонунук толуйсубуттара.

Манна сыһыаран эттэххэ, сахалар Аан дойду сэриигэ сабаланыан инниттэн үгүөкэн хайыһардыт, бэргэн ытааччы быһыытынан Дойду үрдүнэн биллэн барбыттара. Ол курдук, 1933 с. олунньу ыйга Саха национальнай байыаннай оскуолатын (1925-1941) курсаннара сэттэ буолан Дькуускайтан Хабаровскайга диэри 2040 км сир 43 күн устата хайыһарынан түспүттэрэ. Кэлин Сэбиэскэй Сойуус Маршала буолбут командарм В.К. Блюхер (1890-1938) курсаннары тус бэйэтинэн көрсүбүтэ: «Эһиги, сахалар, тыйыс Хоту дойду олохтоохторо, ханнык баҕарар бойбосой соруудагы топорорго бэлэмгитин

Аатырбыт снайпердар И.Н. Кульбертинов уонна А.М. Побережний. 1 Украинский фронт, 1944 с.

көрдөрдүгүт», — дин махтаммыта.

Салгыы, 1938 с. Москвага ытыллыбыт Кыһыл Армия тэриллибитэ 20 сылыгар аналлаах Бүтүн Сойуустаагы ытыга спартакиадага эмиз Саха национальнай байыаннай оскуолатын хамаандата (6 курсант) Дойду бары муннуктарыттан кыттыбыт 83 хамаандаттан 3-с мизтэбэ тахсыбыттара, онтон Н.П. Харитонов дин курсант тус ахсаанга иккис мизтэни ылан, Нарком К.Е. Ворошилов махталын тулпута. Сэбиэскэй Сойуус Маршала С.М. Буденный оһоно: «Сахалар — туйгун булчуттар уонна туйгун ытааччылар», — дин аһан бэлиэтээбитэ.

Советскай Союз Маршала В.И. Чуйков уонна артиллерист Г.Д. Протодаконов. Волгоград, Мамай тобойо, 1972 с.

3. Чурапчы улууттан төрүттээх, сэри иннинэ учуутал идэлээх Гаарий Дмитриевич Протодаконов (1911-1974) фроннга 1941 с. балаһан ыйыгар ытырыллыбыта. Сэриини Берлинкэ түмүктээбитэ. Артиллерист Г.Д. Протодаконов 1943 с. атырдьах ыйыгар пушка расчеттан соботох хаалан баран биер кыргыһыга үс «тигр» таанканы умалпыта. Сталинград иһин кыргыһыга кини 45 мм пушкатын өстөөх траншеятыгар ыкса чугаһатан туруорбута уонна кимэн кириэн иһэр икки таанканы, өстөөх атын тизкинькэтин уруссаллаабыта. Бэйэлэригэр чугаһа бэрт буолан, ньиэмэс авиацията да, ыарахан артиллерията да кинини буомбалыыр, ытыалыыр кыага суоҕа. Бу хапсыһыны кэтээн көрбүт 62-с армия командующайа В.И. Чуйков Г.Д. Протодаконовы ытыттаран кэпсэтэн баран, Сталинград көмүскэлигэр өстөөххө ыга кириэн сэриилэһэр тактикаһы (һыманы) түргэниик тарбаттар туһунан дьаһал онорбута.

Кыргыһыга өстөөхүн күүппэтэх, соһумар, саҥа сэриилэһэр һыманы туттуу — утарылаһааччыгар улахан хоромньуну, оттон бэйэһэр ситиһини, кыайыыны тосхойор. Манньык түгэн бүтүн сэри историятыгар даҕаны элбэбэ суох, сэдэх буолар. Г.Д. Протодаконов тобулбут һымата биһиги сэриилэһитин ордук өстөөх буомбалааһынттан уонна ыарахан артиллериянан, минометуна ытыалааһынтан харыстаабытын туһунан Сталинградка сэриилэһи историятыгар суруллубута. Волгоградка оһоһуллубут «Сталинград иһин кыргыһыы» дин панорамага өстөөххө ыга кириэн пушканы ытыалаһа турар артиллерист Гавриил Протодаконов саас-үйэ тухары киллэриллибитэ.

Ааспыт Улуу сэриигэ кыттыбыт Кыһыл Армия уонунан мөлүмүөн саллаатын кэккэтигэр ахсаан өттүнэн тоһо да абыһаһын иһин, саха саллаата аатын ааттатар, бэйэтин билиннэрэр гына сэриилэспитэ. Саха бастын сэрииниттэрин туһунан бүтүн армия, фронт ону ааһан өстөөх кытта билэрэ. Иккис Аан дойду сэриитин уонна Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии историятыгар саха саллаатын туһунан бэргэн ытааччы, хорсун, тулуурдаах, мындыр сэриинит дин өйдөбүл олохсуйбута. Биһиги, ыччаттара, кинилэр үрдүк ааттарын харыстыыр, үйэтитэр, эбии күүһүрдэр, батыһар төлөрүбэт изстээхпит.

Александр ЖИРКОВ,
Ил Түмэн.

Күндү биір дойдулаахтарым, чурапчылар!

Киһи аймак кэскилин сарбыаары турумут фашистскай Германияны 1480 хонуктаах улуу кырдыгыларга Сэбизскэй норуот кыайыта 75 сылыгар тийэн кэллэбит. Тийэн кэллэбит ити Улуу Кыайыны ситиспит аба көлүөнэ дьоммут хоннохторун аныгар, кинилэр көмүскэллэринэн улааппыт көлүөнэ

бүгүҥҥү чуралчылар! Мин итинэн күөн туттабын. Күөн туттабын кинилэр героизмдарынан!

Күн-дьыл ааһан истэбин айыы биһиги оройуоммут фронтовиктарын куус өттүнэн көһөрүлүүтэ сылдыбылларын чакчы даҕаны героическай эпопеяларга өйдөтөрө-санатара өссө кууһурун иһэргэ дылы... Биһиги Чурапчыбыт аба көлүөнэ дьомо олохторун кытыан кылапсатын документальнай ситиһилэринэн, тус бэйэлэрин инициативаларынан судаарыстыбаннай архыыптар пуондаларын хасыһан, ахтыылар хомуһан — олору кинигэлэргэ, альбомнарга киллэрэн, сүткэн улахан тэрээһиннэри олохтоон, бу күн сириттэн арабыстылар, арай кинилэр олохторун кытыан кылапсатын бары хайыскага туруулаһыылар — бүгүҥҥү Чурапчы устуоруйатын бары салаатын чинчий, дын кырдыгынан олохсuttулар — баҕардар колхуос, солхуос, пәртийнай тулут, көһөрүлүү устуоруйата, комсомол, үөрэхтэһин уонна Аба дойду Улуу сарийтигар кытыыбыт бары дьоммутун кинигэлэринэн, альбомнарынан,

киналэринэн, мусойдарынан олохсuttулар буолбаат! Ити иһин мин Чурапчы аба көлүөнэтигар махтанабын.

Кинилэртэн сорохторун бүгүҥҥү күлгэ аатталыах эһим — кинилэр билигин даҕаны субу иннибэр туар курдуктар — Гаврил Протодадьков, Семен Флегонтов, Гавриил уонна Михаил Ефимовтар, Афанасий Захаров, Афанасий Илларионов, Иван Павлов, Георгий Федоров, Виктор Башарин, Алексей Бродников, Болот о.д.а. Ону тэнэ төлөнөөх публицистарбыт Николай Соловьев, Роман Саввин, Михаил уонна Кирилл Пермяковтар, Василий Васильев, Андрей Турантаев, илиитин араарбакка үлөһүр Дмитрий Ченбутсов, Семен Никитин, Семен Жирков, Ардах Аржаков, Дмитрий Лазарев, Максим Сибиряков Иван Пономарев, Михаил Друзьянов о.д.а. биһиги улуусту устуоруйатын чинчий бөдөрлөттүлэр. Ити тугу эгэрий — ити ээр Чурапчы улуутун устуоруйата кизг кэпсэлэбин, саха норуота күөн туттар, инники уктар тирэҕэ буоларын кэрэһэлиир дии саныбын.

Күндү биір дойдулаахтарым! Улуу Кыайы 75 сыла, биллэрин курдук, тусту быһыыга-майыга ыһыллар босбутун иһин, устуоруйа, норуот героизмын чакчыларыттан тирэһэн тахсар буолан, хас биірдиибитигэр күндү, өлбөт-сүппэт историческай суолталар Улуу бырааһынныһынан буолар.

Ити курдук, этан туран, ыһа кырдыабыһыттан Аба дойду Улуу сарийти уоттаах толоонун ааспыт убай эригэ килибитин, фронтовигы Петр Терентьевич Карсанавы Улуу Кыайы 75 сылынан эбэрдэлибим! Эбэрдэлибим тыһыла үлэлэббиттэр, сарий уоттаах сылларга төрөөбүт үлээннэхтэриб — аба көлүөнэ дьоммут тустарынан ыһа өйдөбүлү бүтүн сүгэн-көтөбөн иһэр дьоммут.

Чурапчылар, дойдум дьомо, Улуу Кыайы 75 сылын суолтатын өссө үрдүк таһымга таһааран, өйбүтүн-сүрэхпитинэн биір буолан, бүгүҥҥү быһы-майы хайдах көңүллүүрүнэн бэлэтиһэбиз — онуоха биһиги толору быраабылабыт.

Уолгут, саха норуодунан суруйааччыта Сэмэн ТУМАТ.

ИВАН МИХАЙЛОВИЧ ПАВЛОВ ААТЫН СҮГЭР ОСКУОЛА КЭПСИИР

«Төрөөбүт дойдутугар бэриниллээх, бары өттүнөн даҕалтар сайдыылаах ыһчат инники олоһор эрэпээх, бэлэ тирэхтээх буолара сарбаҕа суох»
(И.М.Павлов)

Быйыл Улуу Кыайы 75 сыла бэлэтиһэринэн, Арасыйыага Албан аат уонна Өйдөбүннүк сыһынан биллэрэллэбит. Ил Дархан Айсен Николаев Ил Түмэннэ Эһитин кэмигэр төрөөбүт дойду историейгар бу өйдөбүннүк сыл суолтатын бэлэтиһэбит. Төрөөбүт дойдуларын иһин бэйэ эдэр олоһун, инники кэскилин толук уурбут биір дойдулаахтарбыт ааттарын үйэтити, кизн туттуу дьомно дьиннээх патриоттуу санааны үөскэтэр. Көлүөнэлэр сибээстэрин өссө чингэтэр сыалтан, Ил Дархан 2020 сылы Саха сиригэр Патриотизм сыһынан биллэрбит. Саха сириттэн, чуолаан Чурапчы улууттан сарийлэспит саллааттарбытын историейга тиспит, үйэтитипт фронтвик учуутал, Аба дойду Улуу сарийтин бэтэрээн, Саха АССР үтүөлээх учуутала, Албан аат үлүс истэһиннээх, Аба дойду улуу сарийтин бастагы истэһиннээх уордуннарын хаалара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Платон Алексеевич Ойууускай аатынан судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата, Чурапчы оройуонун, Болугур уонна Чурапчы нэһиликтэрин Бонучтаах гражданина — Иван Михайлович Павлов тохсунньу 31 күнүгэр 99 сааһын бэлэтиһэбиллэбит. Быйылгы бэлэ сылыга И.М. Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччилэр, педкапкитиба үлүс былааннаах үлэни тэрийэн ыһтыыбыт, араас хабааннаах тэрээһиннэргэ кытыыны ыһтыыбыт.

Тохсунньу 29 күнүгэр биһиги оскуолабытыгар Улуу Кыайы 75 сылын бэлэтиһэтин чэрчитинэн, Ытык кырдыабыһыттан чингэтэн, өрөспүүбүлүкэтээри «Павлов аарыылар» ыһтылыгыта. Өймөкөөн, Томло, Кэбээйи, Нам, Горнай, Амма, Таатта, Мэнэ Ханалас, Чурапчы улуустарын, Дьоккуускай куорат оскуолаларыттан барыта 182 кытааччы, ол иһиттэн 132 үөрэнээччи, 50 педагог кытыыны ыһтыта. Барыта абыс секциянан арахсан, үлэригин көмүскэббиттэр.

Бастагы, иһис, үлүс секциялар — «Изучение и увековечивание подвигов воинов-якутов, поисково-исследовательские работы. История Великой Отечественной войны. Без вести пропавшие участники ВОВ» (кытааччы элбэринэн үс секциянан арахсан аахпыттара) Төрдүс уонна бэһис секциялар — Краеведение «Мин төрөөбүт дойдум» (юниордарга уонна улахан кылаас оҕолоро диин арааран аахпыттара) Алтыс секция — «Я-патриот» Сэттис секция — «Шаг в будущее профессию» Ахсыс секция — «Гражданское и правовое воспитание детей, воспитание патриота».

Ону тэнэ атын улуустартан кэлбит кытааччылар көһөрүлүү мемориалыгар, сарий кытыылаахтарын мемориалыгар, Д. П. Коркин аатынан мусойга, историческай краеведческэй бэлэ сирдэринэн экскурсияга сылдыбыттара. Биһиги сыл айыы саҕа тизмэлэринэн «Павлов аарыыларыгар» ситиһиллээхтик кытабыт. Кэмпиринсийэлэргэ кыттан, биһиги элбэи чинчийбит, аабабыт, үөрэтэбит, билэбит. Юлия быйыл иһи секцияга кыттан, бастагы уонна үлүс мистэлэринэн наҕараадалаһыта.

Кэмпиринсийэ сүрдээх үчүгэй тэрээһиннээх буолбута. Хас биірдии кытааччыга сертификат, кыайылаахтарга грамоталар, дипломнар, лауреаттарга анал бириистэр туттарыллыбыттара. Олус интэриһинэй үлэһи көрдүбүт, иһиттибит, уопут атастастыбыт. Биһиги көлүөнэ эдэр ыһчат сарий ыарсылларын ааспыт тыһы, үлэ, сарий бэтэрээннэрин ыһыты, убаасты улаатыахтаахпыт, кинилэринэн кизн туттуохтаахпыт. «Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат» диин өлбөт-сүппэт кынаттаах этин хаан-уруу дьоммут албан ааттаах дьылдаларын үйэтити үлэтин тиһипин утумнаахтык ыһтарга ыһтар, ону топорор биһиги ыһа изэспит. 2020 сыл — Улуу Кыайы 75 сыла. Биһиги дьоллоох олохсutt иһин фронтна геройдуу охсусту хорсун буйуттарбытыгар, Хоту көһөрүлүү кытыылаахтарыгар, бары тыһы уонна үлэ бэтэрээннэригар, биһиги эбэрбэтигар, элэбэтигар барҕа махтал, нэрүөн-нэрүгү буолуохтун.

Юлия, Саина Андросовалар, 7, 10 кылаас үөрэнээччилэрэ.

Хас биірдии үөрэнээччи патриотическай тыһына иитиллээхтээх

Өрөспүүбүлүкэтигар Патриотизм уонна Арасыйыага Албан аат сыллара буоларынан сибээстэн, И.М. Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар быйылгы үөрэх дьыллар үлүс тэрээһиннээх сүдү эппизинээхтээх сыл буолла.

Оскуолабыт, сүрүннэн, байыаннай-патриотическай хайысханан салайтаран үлэһир. Ол курдук мин, учууталым Матвеева Павлина Артемовна уонна Чурапчы, Таатта военкоматын хамандыра Андреев Николай Михайлович Саха өрөспүүбүлүкэтин аатынан делегация буолан, олунньу 27-28 күнүгэр Подмоскovie байыаннай бөһүөлүгэр Нахабинога, Сэбизскэй Союус Геройа, байыаннай наука доктора, профессор Дмитрий Михайлович Карбышев кэрэһиһигэр 5-с Бүтүн Арасыйыатаагы научнай-практическай кэмпиринсийэ кытыыны ыһтыытыт. Кэмпиринсийэ Арасыйыа Инженернэй-байыаннай сибилэниһээх күүтүн штабыгар Д.М. Карбышев аатынан научнай-чинчийэр Кин институттар ыһтылыгыта. Арасыйыаттан уопсайа 40 дакылаат аабааччы. Саха өрөспүүбүлүкэтигар, Волгоград уобалаһыттан, Саратов, Петрозаводск, Тверь, Москва куораттартан уонна Нахабино рабочай бөһүөлэктэн кытыыбыта.

Бу кэмпиринсийэга баран, Инженернэй-байыаннай сибилэниһээх куус историейттан, сыалын-соругун, Сэбизскэй Союус Геройа, байыаннай наука доктора, профессор Д.М. Карбышев олоһун, үлэтин-хамнаһын кытта билсэн, билгил-көрүүм кэнээтэ.

Атын оҕолор үлэлэргэ олус интэриһинэй, хас да сыллаах кэтээн көрүүтүн, чинчийтэн тахсыбыта тутта харааха быраһыллар. Научнай-чинчийэр Кин үлүстүт дьинээ-уота истин-таһыын мусой курдук этэ. Офицердар институт сана байыаннай тизиниһэлэри билгиллэрбиттэрэ, көрдөрбүттэрэ уонна мин байыаннай тизиниһи илэ хараһынан көрөн, тус бэйэм баҕа санаабын толорбутум.

Биһиги үлэбит «Заветы И.М. Павлова — основы военно-патриотического воспитания» диин Иван Михайлович түмэн, айаан таһаарыт минигэлэригар оҕону патриотическай тыһына иһэр субэлэригар, хайыскаларыгар олоһурулут. Мин Иван Михайлович Павлов айымныһаах үлэтин кытта өссө алын сүһөх кылааска үөрэнэ сылдьан, учууталым ыйан-кэрдэн бэриитинэн, кыраалаан билсиптэн сабалаабытмин. Иван Михайлович мин хос эһэм Сергеев Николай Антонович туһунан ахтыы суруйан биэрбитэ, ону учууталынан сайыннаран, кэнэтэн, үлэлэбиппит.

Кэмпиринсийэ түмүгүнэн 1, 2, 3 мистэ тахсыбыта уонна иһи анал аат бэлэтиһиммит. Онтон үлүс мистэга Саха сирэ тиксиптэ. Грамотанан, куболуһан уонна анал бэлэтиһэн наҕараадалаһымыт. Кэмпиринсийэ үрдүк тэрээһиннээхтик ааспыта. Маньык үрдүк таһымнаах кэмпиринсийэга Саха сирин, Чурапчы улуутун аатыттан кытыыны ыһа кэлбиттэртэн олус үөрэбин, астынабын, кизн туттабын. Чинчийэр үлэ сороһо киһи үлэтэ буолбатах. Учууталгар Павлина Артемовнага уонна куус-көмө буолбут оскуола кэлэктибигэр, чуолаан, дириктэр Дьячковскай Михаил Владимировичка уонна биһигэ үөрэнэр оҕолорбор махталым муһура суох. Эдэр карбышевтар уопастыбаннай хамсааһын салайааччыта Анатолий Николаевич Храмов бу маньык үрдүк таһымнаах кэмпиринсийэга кытыыны ыһарбытын көбүлээбиттэн олус астынабын.

Хас биірдии үөрэнээччи, туох-ханнык иннинэ патриотическай тыһына иитиллээхтээх дии саныбын. Саха Сергеев, 10 кылаас үөрэнээччигэ.

Бүтүн Арасыйыатаагы «Эрдээх буолуу уруога» бырайыакка

Улуу Кыайы 75 сылын көрсө, оскуолабыт кэлэктибэ уонна Иван Михайлович Павлов аатынан мусой Бүтүн Арасыйыатаагы «Уроки мужества» диин онлайн уруоктарга

кытынна. Бу бырайыагы Москватаагы «Детский музей Победы» тэрийэн ыһта. Бырайыак Аба дойдуну көмүскүүр иһин кырдыгыт, Кыайыны уансыбыт буйуттар албан ааттарын үйэтитиһигэр анаанар. Биһиги оскуолабыт, улуусту, өрөспүүбүлүкэбит ыһтыктыр бэтэрээн, оскуолабыт кизн тутта аатын сүгэр Иван Михайлович олоһун уонна айар үлэтин туһунан видеоуруогу үрдүк таһымна ыһтыытыт. Уруока оскуолабыт мусойун үлэһитэ, Ил Түмэн дьоккутаага Семен Иванович Никитин Иван Михайлович суруйбут кинигэлэрин, сарийга кытыыбыт биір дойдулаахтарын үйэтитиһигэр анаабыт үлэлэрин туһунан кэпсээтэ. Оскуолабыт дириктэрэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэтиригин туһунан Михаил Владимирович Дьячковскай Иван Михайлович Улуу Кыайыны уансыбыт килбизиннээх килбизилэрин, сарий ыар сылларыгар сылдыбыт кэмнэрин туһунан уонна оскуолабыт кини аатын үйэтитиһигэр ыһтар үлэлэрин, оҕону патриотическай иһтиһигэр анаммыт бырайыактарын туһунан билгиллэрээтэ.

Бастын үөрэнээччибит, «Память» байыаннай кулут хамандыра Саха Сергеев оҕолор патриотическай иһтиһигэр хамсааһыннарым, Улуу Кыайыны уансыбыт саха буйуттарын үйэтитиһигэр чинчийэр үлэлэрин туһунан сырдатта.

Бу бырайыагы сүрүннээчинэн оскуолабыт мууһа тыһын учуутала Павлина Артемовна Матвеева буолар. Кини бу сыл олунньу ыйга Москва куоракка сылдьан, бу ыһтыла туар бырайыак салайааччыларын кытта сибээстэһэн, бырайыакка кытыы туһунан сөнөлөн, уруок хаамыһын барыһын салайан ыһта. Ону таһынан видеоуруок техникскай өттүн информатика учуутала Егор Михайлович Попов видеоуруок түлүмэхтирин салайан, кэпсэтинни таһааран, ыһтааччы быһыытынан омук тыһын учуутала Юлия Янгаардовна Яковлева үлэлээтэ. Архып матырыйаалларын, хаартыскалары таныһа, тыһы өһү бэлэтиһэһиннэ, видеороликтары танан оҕоруота оскуолабыт иһэр үлэга дириктэри солбуйааччыта Надежда Петровна Федорова, нуучча тыһын учуутала Айына Прохорова Кардашевская, фольклор курутуоһун салайааччыта Марианна Михайловна Слепцова үлэлэтиллэр.

Видеоуруоктук зоом уонна вконтакте социальнай ситимнэр көһүө быһа эфирга тахсыбыта. Билигин «Детский музей Победы» Вконтакте группатын видеоларыгар угуллубута. Москватаагы мусой үлэһиттэрэ, эдэр энтузиастар, Григорий уонна Марина видеоуруок устата быһа эфирга олорон, араас ыһтыктары биэрдибит, Иван Михайлович туһунан, Саха сирин буйуттарын үйэтитиһигэр үлүс үлэ бара туарын олутун үөрэ, сөбө сэрээтиллэр. Уруок билгилни турутуһан бастын сыанабылы ыһа, Арасыйыа араас муһуһтарыттан, тас дойдулартан көрөннүлэр биһирэбиллэрин, махталларын биллэрдиһэр.

Марианна Слепцова, эбии үөрэхтэһин педагога.

Иван Михайлович аатын сүгэр оскуолага үөрэнэрбинэн кизн туттабын

Мин Иван Михайловичтаагы чугастык билбэт этим. Сарийга эрэ сылдыбытын билэр этим. Алын кылааһы бутаран баран, дьэ ситиһип билгил. Маны барытын мин дакылаат суруйаммын үөрэттим. Өрөспүүбүлүкэтээри Павловскай аарыыга, Улахан Куула Макароевскай аарыыларга, иһи-биһи быраагыты Ефимовтарга аһаммыт научнай-практическай кэмпиринсийэга, улуустаагы «Тэбэнэт оҕо саас» аарыыларыгар ситиһиллээхтик кыттан, бириистээх мистэлэргэ тиксиптим. Бу дакылааты суруйарбар оскуолабыт мусойун (Иван Михайлович бэлэтин суруйан хаалларбыт матырыйаалларын) үөрэттим билгил.

Кини мэнэ сарийит буолбатах эбит. Кини — Улахан киһи. Чурапчы буйуттарын барыһын биір-биір ситиһип үөрэтэн, элбэх иһиги бачээтэллэбит. Кинилэр элбэх олох иһин хорсун быһыыларын, бэлэтирин олохторун толук уурбуттарын туһунан ар сылларга биһиги билэ-көрө сылдыарбытыгар диин «Өйдөбүннүү» иһигин суруйан хаалларбыта. Ити эрэ буолбатах. Иван Михайлович улуутугар, Сахатын сиригэр элбэх үтүөлэрдээх. Мин Иван Михайлович аатын сүгэр оскуолага үөрэнэрбинэн кизн туттабын, кини аата үлэлэргэ умнуллуо суоҕа.

Макаров Эрсан, 5 "А" кылаас үөрэнээччигэ.

ЧУРАПЧЫ ЧУЛУУ СЭРИИНИТЭ

Горбунов.

Георгий

Константинович Федоров снайпердээр кэмгэр „Кыһыл Сулус“ уорданынан 1943 сыл сэтгэни 30 күнүгэр 83 өстөөх сэрмийитин суох онорбутун иһин 2-с Украинский фронт 37-с армиятын командованиятын бирикээһинэ наһараадаламмыта.

1943 сыл күлүнүгэр кинилэр 82-с стрелковой корпусу ол иһигэр кинилэр 188-с дивизияларын 3-с Украинский фронтта бырахпыттара. Днепр өрүгү туоруур иһин кырыктаах кыргыһылар бара тураллара. Бу кыргыһыга Сержант Георгий Константинович Федоров хорсундук сэрмилэспитэ. Балаһан ыйын 20 күнүгэр тус байыга өстөөх 8 саллаатын суох онорбута. Ити хорсун быһытын иһин 1944 сыл тохсунуу 24 күнүгэр 15-с стрелковой дивизия хамандырынан бирикээһинэ иокс „Кыһыл Сулус“ уорданынан наһараадаламмыта. Наһараадалыыр лискэ 1943 с. Хотугулуу-Арыа фронтта сылдьан Демьянской плацдармы үлтүрүтүүгэ кыттыбытын, Рамушево дэриэбинэ иһин кыргыһыга 8 фронт илөрүтүн иһин дикс суруллубут.

Бойобуой мэтээлгөрдөөх, Верховнай Кылаабынай командуючай И. В. Сталин Махатын хас да төгүл тулгута.

Бу кэнниттэн кини Румынияны, Болгарияны, Польшаны уонна Югославияны босхолослута.

Аатырбыт снайпер, хорсун сэрмийит Георгий Федоров аатын Чурапчы дьон-сэргэтэ умнубат. Кини бөлүөлүккэ Мурун Тымпыяага олорбут уулуссатыгар, Болтонодо кини аатынан уулуссалар, Кыайы скверигэр монумента бааллар.

Ыстатыйаны Алексей СЛЕПЦОВ бэлэмнээтэ. „Ветераннар ахтыылары“ (Дьок. 1985 с.), „Фронтонун печатъ о войнах из Якутии. (Дьок. 1982 с.) кинигэлэртэн туһанылынна.

ыттаран сүүмүрдээн, 30-ча кифини ылан, бурят булгута, старшина Ж. Е. Тулаев хамандыырдаах аэро тэрийбиттэрэ. Мин онно түбэспитим. Ый аңаардаах түбүктээх уерэх кэнниттэн снайпердэр ааттарын ылбылпыт.

Маай бырааһынныктын иннинэ полкка катан кэлэн, хас биридирбитигэр ханнык ориентиртан ханнык ориентирга диксир „бултуурбутун“ ханнык аэро, рота ханнык талааха, тумус тыаба, дулаба, бадаранна саһан сытан „бултуурун“ туһунан сорууда ылбылпыт. Ыам ыйы маннайгы күнүгэр хас биридирбит биридир полит-үлөһити батыһыннаран, ылбыт соруудахпытан толоро барбылпыт.

Биһиги халлаан лаппа сырдык иннинэ дулаба, бадаран быһынан

айаннаан, эрдэттэн булаанаммыт сирбитигэр тиийэн окупса хастабылпыт уонна үчүгүйдик маскировка-ламмылпыт. Өстөөх инники кирбиитэ 120-чэ миэстэрэ баара. Мин тыаһа суох эстэр бинтиэкэлээх этим.

Сарсыарда 10 чаас саһана бадаран кытытыгар уонтан таһа ныммэс мустубута, ол турар дьон кэтэх

өттүлэригэр аһа устун, урдэли кыйа ныммэс эписиэрэ икки саллаат батыһынарылаах кэлэн илэрэ. Миниги политрук В. Н. Окрутин дьонно аһа чугаһар диксиртэ. Эписиэр дьонно иһигэр 10-ча миэстэрэ хаалбытын кэннэ бөлөх дьонтон биридиртэрэ сүүрэн тиийэн чикс биэрбитэ. Ол кэмнэ „Эписиэрэ ыт“ дикс сорууда ылбытым уонна чыбыһым, тыһыарбын тохтотон баран, бытаанмык тардыбытым. Эписиэр охтон түспүтэ. Кинини батыһан кэлбит икки саллаат уонна арааппар биэрэ турбут ныммэс эписиэр үрдүгэр түһэн тардыһылы турдахтарына, бинтиэкэм обойматын барытын ыттым. Кизэ бэйэбит чааслыгыгар кэлбиппит, мин сирэй ахсааммар биэр эписиэр уонна үс ныммэс саллаата өлөрүлүбүтүн туһунан суруллубут этэ.

1942 сыл муус устар 3 күнүгэр биһиги ротабыт Сычева дэриэбинэ кимэн кирибтэ. Онно өстөөх биэр ручной пулемета биһиги ротабытын сытарга күлөйбүтэ. Ити кэмнэ рота хамандыыра, старшай лейтенант миигин ыһыртаран

— ЫЙЫТЫК —

Кыайы күнэ эйиэхэ туох суолталаабыт?

Улууспут олохтоохторо, бука барыгытын Улуу Кыайы күнүнэн иттихтик-истинник эбэрдалиибит! Бу бэлэз күн эйэлээх олох уһансыбыт ытык дьоммутун — эһэлэрбитин, эбэрбитин чиксиппир, кинилэр албан ааттарыгар сүгүрүйэр ытык күммүт. Оттон бу бырааһыннык туох уһулучу суолталаабын ыччат дьонтон ыйыталаастым.

Марина Кривошапкина, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччигэ:

Хос эһэм Протодьяконов Григорий Васильевич 1910 сыллаахха төрөөбүт. 1942 сыл бос ыйыгар аармыйага ынырыллан, Ленинград туһаайытынан 2 сыл устата сэрмилэспит. 1944 сыллаахха олунуу ыйга өстөөх снарядыттан улаханмык бааһыран, от ыйыгар этэннэ дойдутугар тэннэр. Кэлэн баран, хос эбэбин Татьяна Васильевна Пинигинаны ойох ылан, эбэбин Наталья Григорьевна Петрованы төрөтөллөр. Кыайы күнүн иннинэ дьиз кэргэнигэр тахсан субуотунуук тэрийэбит. Онтон ыам ыйын 9 күнүгэр араас миннигэс аһы астанан бырааһынныктыбыт.

Күндү эһэлэрбитигэр, эбэрбитигэр биһиги эйэлээх, уйгулаах олохтук туһугар Ийэ дойдубуларын көмүскэббиттэригэр олус күүсэ махтанабыт.

Владимир Филиппов, Намнаабы педагогической колледж устудьуона:

Чакыр нэһилиэгин олохтоохторо

Николай Павлович Филиппов уонна Анна Николаевна үс уолаттара сэрмизгэ барбыттар: улахан уоллара Василий уонна быраата Афанасий 1942 сыл бос ыйыгар бэбиэккэни тутан, иккис биригэ аармыйага барбыттар. Урала Молотовскай уобаласка Бершеть дикс байыаннай лаагырга тиийэн бэлэмнэниини ааспыттар. Ол кэнниттэн хос эһэм Василий Николаевич сэрмилэһэр чааска икки сытан ордук сылдыбыт, кэлэн 180-с стрелковой полк састаабыгар сылдьан, 1945 сыллаахха олунуу 8 күнүгэр атабар улаханмык бааһыран, госпитальга сытан эмтэнэн, үлүс группалаах инбэлиит буолан дойдутугар 1945 сыллаахха атырдаах ыйын санытыгар эргиллэн кэлбит. Хос эһэм 1941-1945сс. Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ Германияны кыайы иһин дикс мэтээлгөрдөөх. Мин эһэбинэн уонна таайдарбынан кизн туттабын! Бу Улуу Кыайыны абаалаары, олохторун толук уурбуттарыгар сүгүрүйэбин. Ким да умнуллубат! Туох да умнуллубат!

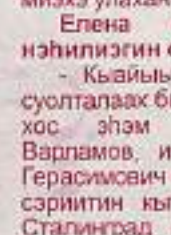
Алиана Собакина, алын кылаас учуутала:

Биһиги дьиз кэргэннэ Кыайы күнүн бэлэтиир олус суолталаах. Хос эһэм Еремеев Иван Константинович 1941 сыллаахха атырдаах ыйыгар сэриигэ ынырыллыбыт. Эстонияны, Латвияны, Литваны босхолослут. Кыайы күнүн Балтикага көрсүбүт. Биһиги, сизинэр, эһэбитин олус күндүтүк уонна истинник саныыбыт. Урун күн, күөх халлаан аһыгар иллээхтик, эйэлээхтик олохторбуттан үөрэбит, киниэхэ мунура суох махтанабыт.

Алексей Никитин, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччигэ:

Хос эһэм Нестерев Семен Захарович Төлөй нэһилиэгиттэн бастакы хомуурга сэрмизгэ барбыт. Граната оскуолкатынан атабар бааһырылаах Сталинград кыргыһытыгар кыттан, сэрмиз булбутун кэннэ дойдутугар тэннүбүт. Хос эбэм күүс өттүнэн хоту көһөрүллэн, Кэбэйгэ балыктааһынна сылдыбыт. Биэр өттүттэн эһэм убайа Арыылаахтан Петр Романович Андросов сэрмиз сабаланытыгар ынырыллан барбыт. Сталинградтаагы кыргыһыга кыттыбыт уонна 1944 сыллаахха сэрмиз толоонугар охтон, Украинага братскай могилаага көмүс унуоҕа хараллан сытар. Адам эһэтэ Иван Николаевич Сидоров (1919-1997) Японияны утары сэриигэ кыттыны ылбыт. Онон Кыайы күнэ мизэх улахан суолталаах.

Елена Никитина, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо:

Кыайы күнэ — саамай дикс суолталаах бырааһыннык. Абабынан хос эһэм Петр Иннокентьевич Варламов, ийэбинэн эһэм Василий Герасимович Чохов — Аба дойдуну Улуу сэриитин кыттылаахтара. Кинилэр Сталинград иһин охсуспут дьоруой буюуттар буолаллар. Ыраас халлаан, сырдык олох, эйэ иһин охсуспут эһэлэрбитинэн, хос эһэлэрбитинэн кизн туттуобун. Үйэлэргэ өйдүү, үгүс ааттарын ааттата сылдыабын, сүгүрүйэ махтанабын!

Марфа ПЕТРОВА.

НЭЙЛИЭКТЭРИНЭН СЭРИИГЭ КЫТТЫБЫТТАР КӨРДӨРҮҮЛЭРЭ

Алабар

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 124
- 🏠 Өлбүтэ – 62
- ★ Эргиллибитэ – 69
- 🌟 Уордьаннаахтар – 7
- 📊 Мэтээллээхтэр – 18

Арыылаах

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 73
- 🏠 Өлбүтэ – 19
- ★ Эргиллибитэ – 54
- 🌟 Уордьаннаахтар – 3
- 📊 Мэтээллээхтэр – 13

Аччабар

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 80
- 🏠 Өлбүтэ – 38
- ★ Эргиллибитэ – 42
- 🌟 Уордьаннаахтар – 7
- 📊 Мэтээллээхтэр – 18

Бахсы

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 93
- 🏠 Өлбүтэ – 47
- ★ Эргиллибитэ – 46
- 🌟 Уордьаннаахтар – 5
- 📊 Мэтээллээхтэр – 21

Болтоно

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 131
- 🏠 Өлбүтэ – 58
- ★ Эргиллибитэ – 73
- 🌟 Уордьаннаахтар – 8
- 📊 Мэтээллээхтэр – 9

Болугур

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 126
- 🏠 Өлбүтэ – 47
- ★ Эргиллибитэ – 79
- 🌟 Уордьаннаахтар – 13
- 📊 Мэтээллээхтэр – 30

Кытаанах

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 163
- 🏠 Өлбүтэ – 71
- ★ Эргиллибитэ – 92
- 🌟 Уордьаннаахтар – 15
- 📊 Мэтээллээхтэр – 29

Мэлдьэхси

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 148
- 🏠 Өлбүтэ – 70
- ★ Эргиллибитэ – 78
- 🌟 Уордьаннаахтар – 14
- 📊 Мэтээллээхтэр – 23

Мугудай

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 180
- 🏠 Өлбүтэ – 64
- ★ Эргиллибитэ – 66
- 🌟 Уордьаннаахтар – 8
- 📊 Мэтээллээхтэр – 17

Одьулуун

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 182
- 🏠 Өлбүтэ – 77
- ★ Эргиллибитэ – 105
- 🌟 Уордьаннаахтар – 10
- 📊 Мэтээллээхтэр – 20

Соловьев

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 97
- 🏠 Өлбүтэ – 41
- ★ Эргиллибитэ – 56
- 🌟 Уордьаннаахтар – 9
- 📊 Мэтээллээхтэр – 19

Сылан

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 162
- 🏠 Өлбүтэ – 71
- ★ Эргиллибитэ – 91
- 🌟 Уордьаннаахтар – 7
- 📊 Мэтээллээхтэр – 23

Төлөй

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 103
- 🏠 Өлбүтэ – 44
- ★ Эргиллибитэ – 59
- 🌟 Уордьаннаахтар – 8
- 📊 Мэтээллээхтэр – 11

Хадаар

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 140
- 🏠 Өлбүтэ – 69
- ★ Эргиллибитэ – 71
- 🌟 Уордьаннаахтар – 14
- 📊 Мэтээллээхтэр – 26

Хатылы

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 134
- 🏠 Өлбүтэ – 69
- ★ Эргиллибитэ – 65
- 🌟 Уордьаннаахтар – 7
- 📊 Мэтээллээхтэр – 21

Хайахсыт

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 114
- 🏠 Өлбүтэ – 55
- ★ Эргиллибитэ – 59
- 🌟 Уордьаннаахтар – 10
- 📊 Мэтээллээхтэр – 24

Хоптобо

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 68
- 🏠 Өлбүтэ – 31
- ★ Эргиллибитэ – 37
- 🌟 Уордьаннаахтар – 1
- 📊 Мэтээллээхтэр – 8

Чакыр

- 👤 Барыта ынырыллыбыта – 103
- 🏠 Өлбүтэ – 42
- ★ Эргиллибитэ – 61
- 🌟 Уордьаннаахтар – 4
- 📊 Мэтээллээхтэр – 13

Холуобунай дьыалата суукка ытылынна

Арасыйыа Силиэстийэлиир кэмитиэтин улуустар икки ардыларынаабы Чурапчытаабы Силиэстийэлиир салаатынан 17 саастаах Чурапчы колледжын устудьуонун утары Силиэстийэлиир холуобунай дьыала прокурор бэрэбизиркитин түмүгүнэн суукка ытылынна.

Ол курдук, маньык дьыала арыйына: 17 саастаах устудьуон биригэ үөрэнэр устудьуонтан баан картонактын уларсан баран, киинэхэ сүтүрдим дьэн биллэрбит. Карточка хаһаайына нааспартын онорторго биэрбит буолан сатаан сөтүгүн блокировкалаппатах. Итинэн туһанан, буруйдаах икки ый устата баан сөтүгүттан 68 тыһыынчтан таха солкуобайы устубут уонна ол харчытын Чурапчы кафеларыгар уонна маһаһыннарга ас атылланан бараабыт, уорбут харчытыттан 20000 солкуобайы ситэ туһамматтар. Онорбут хоромньутун буруйданааччы төрөппүттэрин күүһүнэн топору төлөөтө.

Холуобунай дьыала кэлэр ыйга Чурапчы улуунун суутунан көрүлүбэс. Буруйданааччы сокуоннай сааһын ситэ илик өсөө 150000 солкуобай ыстырааппан 3 сылга диэри кенүгүн быһыы наһаастабыла аһаһан сөп.

Убаастабыллаах аһаһаччы, сэрэтэбин: 2018с. муус устар 23 күнүгэр кирибит 111 №-дээх ФЗ Холуобунай кодексатын кирибит упарыйыһынан, баан сөтүгүттан (ол итингэр карточка көнүгө) уорууптар ырахан буруйдаах кирибиттэрэ, ол абаттар эйэлэһиннэн уонна хоромньуну төлөөһүнүнэн сатаан тохтуур кыахтара суох. Итинник дьыалаба түбэхпит киһи булгуччу сууттанар.

И.В. ЯДРЕЕВ,
Чурапчы улуунун прокурора,
юстиция аба субһантэ.

Уважаемые граждане получатели «Дальневосточный гектар»!

Уведомляем Вас о необходимости в срок не позднее трех месяцев после истечения трех лет со дня заключения договора безвозмездного пользования земельным участком гражданином представлять в уполномоченный орган декларацию об использовании земельного участка по форме, утвержденной приказом Министерства Российской Федерации по развитию Дальнего Востока от 16.04.2018 № 63. Указанная декларация подается или направляется в уполномоченный орган гражданином по его выбору лично или посредством почтовой связи на бумажном

носителе либо в форме электронного документа с использованием информационной системы. Указанная декларация также может быть подана гражданином через многофункциональный центр предоставления государственных и муниципальных услуг или орган регистрации прав. В случае, если договор безвозмездного пользования земельным участком заключен с несколькими гражданами, указанная декларация представляется одним гражданином.

По дополнительным вопросам можете обратиться в муниципальное казенное учреждение «Комитет по управлению муниципальным имуществом» МО «Чурапчинский улус (район)» по рабочим дням с 9.00 час. до 18.00 час., перерыв на обед с 13.00 час. до 14.00 час. по адресу: 678670, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, д. 21, телефон (841151) 41-986, E-mail: kumichurap@mail.ru

Наследный совет депутатов муниципального образования «Болтогинский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия) Внеочередная (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ РЕШЕНИЕ № 39 О ВНЕСЕНИИ ИЗМЕНЕНИЙ В ПОЛОЖЕНИЕ «О НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКЕ ПО МЕСТНЫМ НАЛОГАМ МО «БОЛТОГИНСКИЙ НАСЛЕГ» МР «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)» с.Харбала-2 от 29 апреля 2020 года

Наследный Совет депутатов муниципального образования «Болтогинский наслег»

РЕШИЛ:

В соответствии с Указом Главы Республики Саха (Якутия) от 24 марта 2020 года №1075 «О первоочередных мерах поддержки субъектов малого и среднего предпринимательства, оказавшихся в зоне риска в связи с угрозой распространения новой коронавирусной инфекции (COVID-19) в Республике Саха (Якутия)» внести в Положение «О налоговой политике по местным налогам» МО «Болтогинский наслег» № 34 от 18.11.2014 (с изменениями №19 от 11.11.2019г.) следующие изменения:

1. в разделе «Земельный налог» в статье 2 «Налоговые льготы» добавить пункт следующего содержания:
«Освободить от уплаты земельного налога организаций за 2020 год и индивидуальных предпринимателей за 2019 год, основным видом деятельности которых согласно записи в Едином государственном реестре юридических лиц или Едином государственном реестре индивидуальных предпринимателей по состоянию на 1 марта 2020 года являются:

1. Прочая розничная торговля в

неспециализированных магазинах (код ОКВЭД 52.12);

2. Деятельность ресторанов и услуги по доставке продуктов питания (код ОКВЭД 56.10).

Для подтверждения правомерности применения налоговой льготы, установленной настоящим пунктом, налогоплательщиками юридические лица представляют в налоговый орган по месту учета одновременно с налоговой декларацией по земельному налогу за 2020 год заявление и подтверждающие документы».

2. Настоящее Решение вступает в силу с момента со дня официального опубликования;

3. Опубликовать настоящее решение в улусной газете «Саха олох» до 07 мая 2020 г.

4. Настоящее решение обнародовать путем размещения на официальном сайте администрации и на официальном информационном портале РС (Я) <https://belong.sakha.gov.ru/>;

5. Контроль исполнения настоящего решения возлагать на себя.

Председатель Наследного Совета
МО «Болтогинский наслег»
В.В. Махарова.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Күндүтүк санымыр, ытыктыгыр эдьиийбитин, үлө бэтэрээнин, СӨ ОДХК бэтэрээнин, сэрли сылын оботун Татьяна Егоровна Шамаеваны 75 саасын үбүлүйдээх Кыайы күнүн көрсө бэлэстииринэн, и т и и т и к - и с т и н и к эбэрдэлиибит!

Күн сиригэр кыыс ово буолан төрөөн, улаатан, үөхтээн, Ыл буолан, ибэ буолар дьолу билэн, кыыстаах уол оболору төрөтөн, олох кизг аартыгар үктэнирдиг. Тапталлаах эбэ, хос эбэ аатын сүгэн, хайбагыра сылдьар үлэһит бэрдэ буолан, дьон-сэргэ ытыктабылын ыппын.

Эн күүстээх санаабынан, сайдам майгыһынан, үлэбэ сыһыангынан биһизгэ өрүү холобур буолабын.

Баҕарабыт эдьиийбитигэр баҕа санаа бастыһын, үтүө санаа үтүмүнүн, кырдьар сааска сыһыанлаһ олоху, улуу үйүни!

Эбэрдэни кытта бырааттарын, балтыларын, кинилэр дьиз кэргэттэрэ.

— КОР-СЭРГЭЭ —

НВК Саха

«Саха» НКХ ханаалын
Ыам ыйын 11 – 17 күнүгэби бырагыраамата

НВК Саха

Ыам ыйын 11 күнэ Бэнидизинньик 06:00 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 06:15 - Автографы Победы 12+ 06:45 - Онлайн-зарядка 12+ 07:30 - Кэсир 12+ 08:15 - Одо уонна орус күүһүн... 12+ 09:30 - Сатабыл 12+ 10:00 - Помните! Через века, через года! Помните... 12+ 10:15 - Фиксики 6+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Арай, эн суохун... 12+ 11:45 - Аба алгыһынан 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+ 13:15 - Солдатские истории 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Улуу Кыайы 75 сылыгар. Маршал уонна саха саллаатта 6+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Салют, Победа! 12+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Сырдык сырыт, сүрүм... 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Бессмертный подвиг матерей 12+ 18:30 - Айсблог 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - Сэһэн сирэ 12+ 19:45 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 20:30 - «Саха Сирэ» информационная	программа 12+ 20:45 - Өркөн өй 12+ 22:00 - Кэсир 12+ Ыам ыйын 12 күнэ оптуорунньук 06:00 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 06:15 - Онлайн-зарядка 12+ 07:00 - Эрдаһиттар 6+ 09:00 - Дьизитигэр олорун! 12+ 09:30 - Сатабыл 12+ 10:00 - Помните! Через века, через года! Помните... 12+ 10:15 - Фиксики 6+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Сүрэхтэн кэспэтин 12+ 11:45 - Дойдум дьэно 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+ 13:15 - Солдатские истории 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Улуу Кыайы 75 сылыгар. Мин саллаат этим 6+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Улуу Кыайы 75 сылыгар. «Биһиги Сүөдэрбит» 12+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Сырдык сырыт, сүрүм... 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Бессмертный подвиг матерей 12+ 18:30 - Айсблог 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - Талбан 12+ 19:45 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+	20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - Өркөн өй 12+ 22:00 - Кэсир 12+ Ыам ыйын 13 күнэ сэрэдэ 06:00 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 06:15 - Онлайн-зарядка 12+ 07:00 - Эрдаһиттар 6+ 09:00 - Дьизитигэр олорун! 12+ 09:30 - Сатабыл 12+ 10:00 - Помните! Через века, через года! Помните... 12+ 10:15 - Фиксики 6+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Сүрэхтэн кэспэтин 12+ 11:45 - Дойдум дьэно 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+ 13:15 - Солдатские истории 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - Улуу Кыайы 75 сылыгар. Мин саллаат этим 6+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Улуу Кыайы 75 сылыгар. «Биһиги Сүөдэрбит» 12+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Сырдык сырыт, сүрүм... 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Бессмертный подвиг матерей 12+ 18:30 - Айсблог 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - Талбан 12+ 19:45 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+	амтана-2» телесериал 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - Өркөн өй 12+ 22:00 - Кэсир 12+ Ыам ыйын 14 күнэ чэппиэр 06:00 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 06:15 - Онлайн-зарядка 12+ 07:00 - Эрдаһиттар 6+ 09:00 - Дьизитигэр олорун! 12+ 09:30 - Сатабыл 12+ 10:00 - Помните! Через века, через года! Помните... 12+ 10:15 - Фиксики 6+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+ 13:15 - Солдатские истории 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - «Сир ийэ билбэтин» уус-уран киинэ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Певец Великой Победы 12+ 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас 12+ 17:30 - Солдатские истории 12+ 17:45 - Сэри ханан да буолбатын! 6+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Бессмертный подвиг матерей 12+ 18:30 - Айсблог 12+ 19:00 - Талбан 12+ 19:45 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+ 20:30 - «Саха Сирэ»	информационная программа 12+ 20:45 - Өркөн өй 12+ 22:00 - Кэсир 12+ Ыам ыйын 15 күнэ бээтинсэ 06:00 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 06:15 - Онлайн-зарядка 12+ 07:00 - Эрдаһиттар 6+ 09:00 - Дьизитигэр олорун! 12+ 09:30 - Сатабыл 12+ 10:00 - Помните! Через века, через года! Помните... 12+ 10:15 - Фиксики 6+ 10:30 - Мультфильмы 6+ 10:45 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 11:00 - Брифинг 12+ 11:15 - Талбан 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+ 13:15 - Солдатские истории 12+ 13:30 - Саха Сирэ-Якутия 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - «Кырамыт кырдык» уус-уран киинэ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Улуу Кыайы 75 сылыгар. Саха улуу бэргэнэ. Улуу Охлогос 16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+ 16:45 - Аал-луук мас 12+ 17:30 - Солдатские истории 12+ 17:45 - Сэри ханан да буолбатын! 6+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Бессмертный подвиг матерей 12+ 18:30 - Айсблог 12+ 18:45 - Актуальное интервью 12+ 19:00 - Талбан 12+ 19:45 - «Аспыт ааспат амтана-2» телесериал 12+	20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - Өркөн өй 12+ 22:00 - Кэсир 12+ Ыам ыйын 16 күнэ субуота 06:00 - Чэйин, биригэ ыллыабын! 12+ 06:15 - Живые голоса войны 12+ 07:00 - Майские встречи 12+ 07:15 - Саха итэҕэлэ 12+ 07:45 - Кэл, олох, сэрэргэһиэх 12+ 08:45 - Полярная звезда 6+ 09:15 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Хранители времени 12+ 10:15 - Полярная звезда 12+ 11:15 - Война в каждом из нас. По дорогам Смоленщины 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Кэсир 6+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Патриот 6+ 14:30 - Сүрэхтэн кэспэтин 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Концерт танцевального ансамбля Бриллианты Якутии 12+ 16:45 - Аал-луук мас 12+ 17:30 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 18:45 - Кэсир 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - ТВ-спорт 12+ 21:45 - Кэсир 12+	Халсабай 12+ 21:45 - Кэсир 12+ Ыам ыйын 17 күнэ баскыһыанна 06:00 - Мой милый, если б не было войны... 12+ 07:00 - Майские встречи 12+ 07:15 - Простые истины 12+ 07:45 - Кэл, олох, сэрэргэһиэх 12+ 08:45 - Полярная звезда 6+ 09:15 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Хранители времени 12+ 10:15 - Полярная звезда 12+ 11:15 - Живые голоса войны 12+ 11:45 - Дойдум дьэно 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - Кыайы-75 12+ 12:30 - Кэсир 6+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Патриот 6+ 14:30 - Сүрэхтэн кэспэтин 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Концерт танцевального ансамбля Бриллианты Якутии 12+ 16:45 - Аал-луук мас 12+ 17:30 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 18:45 - Кэсир 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 20:45 - ТВ-спорт 12+ 21:45 - Кэсир 12+
---	--	---	--	--	--	--

Ахтылбаннаах киһибит өйбүтүгэр - сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах буолуоҕа...

Тумус туттар күндү оҕобут убайым, быраатым, Мындааайыттан төрүттээх Дьоккускай кустат алохтоҕо Кузьмин Владислав Семенович бу дьыл ыам ыйын 12 күнүгэр улаһан командировкага, Аллараа Халыма оройуонун Андрюшино бөлүөлүгэр хомолтолоохтук, соһумардык олохтон туорабыта биэр сыла туолар.

Оҕобут Былаадык билиги ыалта 1979 с. бос ыйын 25 күнүгэр үлүс уоп. оҕонон күн сирин көрбүтэ. Төрөөбүт дьылыгар дьуарэли, сайааза санаалааҕа, наар мүчүнү сүлдьэр сырдык мичээрээх оҕо этэ. Этэ... дьин суруйарга ыраахан. Син эмиз саастылаахтары куддук, дымсааҕа сүлдьэн 1986 сыллаахха Мындааайы Амма орто оскулатын ситиһилээхтик бүтүрбүтэ, үөрэнэр кэмгэр үөрбүт, устурба наар бастык буолар, 1-кы ылаастан 11-с ылаастан дьэри биэр да «күс» сыаната суох үөрэммитэ. 1993 сыллаахха оскулатын бүтэрэн, Саха судаарыстыбаннай университеттар акадэминанын 10 бааларга туттарган, үрдүк үөрэх аанын аһан ситиһилээхтик үөрэммитэ. Техническэй факультеттар икки ардыларыгар ытыллар математика олимпиадатыгар ылтан призёр буолбута. Үөрөсүн инженер-электрик исписэлиһэстээх бүтүрбүтэ, ити идэтинэн олохун тилэх күнэригэр дьэри үлээбүтэ.

1998 сыллаахха устудьуонуну сүлдьэн оҕобут Былаадык Ньурба Антоновкайыттан төрүттээх Марианна Сергеевна Иванова кытта сүрэхтирэн сөбүлэһэн ыал буолан, үс оҕолорон, ныйра-бааччы оҕорбуттара Оҕобут Былаадык ураты айбас, элбээ, холку майгылааҕа, үлөс бэринилээҕэ, мындыр толкуйуан, ыһынарарылаах тылынан-өһүнэн биһизкэ аймах дьонугар доһотторугар мэлдьи холобур буолар. Оҕобут Былаадык үлүлүмү истин сыһыана өйбүтүгэр-сүрэхтигэр өрүү баар. Дьонго наар үчүгэй өрүтүн көрөр. Идэтинэн кыраа да үөрүнүгэр, махталлаах буолар, ол махтаһын оҕобут үлэнэн, истин сыһыанынан хардарара. Олорон турбат үлэһит - киһи этэ. Мындааайытын дьонго оҕо эрдэбиттэн үлэһитин билиһити көрөн, «киһи тахсар оҕо» дьин үчүгэй түстүүлэрэ. Онук да буолбута. Оҕобут ыллас олохторун, билиһит куддук, түүнүгэр-күнүстэр үлүмүсэ үлэһэн, албас сыранан куорат куддук сиргэ киһи, улахан кыбартыраланан үөрбүтэ. Мындааайытын төрөөбүт-үөсөкүбүт талгэһитин, үлэһит дьэтин тартарылаах куддук ахтара. Саас эрдэттэн Мөккүдүсэ өттү кэлэрин күтүтэ, уос номоҕо оносторо, кыра-кырааан үлэсэ наадалааҕы ылан бэлэмнэнэн барара, онтукайыттан наһаа үөрээхтирэ. Быыс буллар эрэ, дойдутугар икки кыра оҕолорун илдьэ кэлэ турара.

ахтылбанын таһаарара, уоскуйабын димро, уу-чүмү дьин сөбүлүүрү. Сүрдээх оҕомсэх этэ, оҕолорун кыра да ситиһилэриттэн олус үөрээхтирэ, төһө кыалларынан онно-манна кытыннара сатыра. Оннооҕор 5 ыйдаах оҕотун көтөхтүтүнэн өттү кэлэн соһуллуттааҕа. Кэлин биридэ этэн турардаах: «уолбун Данилы миһин үлэсэ үөрэппикит куддук үлэсэ үөрэтин», - дьин, ол оҕобут Былаадык баҕа санаата этэ. Оҕолорун дойдутугар сыһарар баалааҕа. Дөһөр дьэни улаханньык суолтатыра - ол куддук, доһотторун ситиһилэриттэн ио-иһиттэн астынан үөрэрэ. Хаһан наад буолла да, түүн-күнүс, өрөбүт дьэбээ, көмөлөһө сүүрэрэ. Доһотторо эмиз онук сыһаннаһаллара. Оҕобут албас эрэллээх табыарыстардааһынан дьэблөөх этэ.

Оҕобут Владимир орто дойдута бэрт ылгастык олорон ааспыта олус хомолтолоох, абалаах... Киһи ситэ оҕорботох олохун үс оҕото салгыаҕа, аҕаларын аатын ааттаһахтара дьин эрэллээхпит.

Ийэтэ, аҕата, убайа, балта.

Ийэбит, эдьийбит сырдык кэриэһигэр

аатын ылбыта, нэһилик, райкомол, райком Бочуотунай Грамоталарынан наҕараадалааһыта. 1972 сыллаахха Чурапчы оройуонун Бочуотунай нэһилиэгиттэн төрүттээх билиги аҕабытын, Илья Егорович Кожурову көрсөн ыал буолбуттара. Бастаан Болтонго оҕорбуттара, онтон 1978 сыллаахха Мындааайыга көһөн киирэн алохсуйбуттара. Ийэбит Мындааайыга көһөн кэлиһиттэн, оҕо санаторийыгар үтүө суобастаахтык үлэлээк, бочуоттаах сынныланга тахсыбыта. «Үлэ батэрэнэ» буолбута, эңкилэ суох үлэһит иһин нэһилик, улуус Бочуотунай Грамоталарынан наҕараадалааһыта. Кэлин «Доруобуйа харыстабылын» бочуоттаах үлэһитэ» ааты ылбыта.

Оҕолоро - төрдүбүт, Ийэбэс аҕабыт билигин барыбытын атаахтыгыр туруордулар, ыал оҕортоотугар. Билигин киһилэр уон түөрт сиэннээхтэр, уон биэр хос сиэннээхтэр. Ийэбит - айбас эбо, истин кэргэн, биридэ төрөөбүтүгэр кыһамнылаах эдьий этэ.

Ийэбит, эдьийбит олус сырдык дууһалаах, холку, сэмэй майгылаах, аһыныгас сүрэхтээх этэ, дьонго-сэргэсэ үчүгэйи эрэ баҕарара. Ыалларын кытары истин доһоһуу сыһаннааҕа, албас дьуоһулардааҕа. Кэргэни олус сэрбүүр. Хас сыл вайы нэһиликкэ буолар Сана Дьылга бэйэтэ маскараат оностон баалга кытара, дьону үөрдэрэ, сэргэһитэрэ, түөлбөтүн чыһин көмүсүүрэ. Маскарааты оносторго мунура суох фантазиялаах буолар, барытын иһимэн тигэр буолан, үрдүктүк сыаналанар. Нэһиликкэ ытыллар дьаһалларга көхтөөхтүк кытара, араас бөлүстүк кытара бэйэтин оңсуктарын туруорара. Истэнэрин олус сөбүлүүр. Ыһахтарга дьин кэргэнин сахалыы таҕас

күрбэр кыттан, куруук инниги күөһэ сүлдьэрэ, оҕолоругар, сиэннэригэр сахалыы таҕаһы оһусуурун-мандардан тигэрэ. Ийэбит сахалыы, индийскэйдии ыллыра. Бырааһынныктыгар индийскэйдии ыллаан дьону үөрдэрэ. Ийэбит айылбалынан алтынан сүлдьэрин сөбүлүүр. Сайынны кизэ сиринэн сүлдьэн сир астыра. Дьэдьэниһин наһаа да сөбүлүүр, аймахтарын барыларын дьэдьэниһин күндүлүүр. Кэлин бочуоттаах сынныланга да оҕордор, кырдыабаастарга ытыллар дьаһалларга биэр саамай көхтөөх кытааныч этэ.

Ийэбит оҕолорун, сиэннэрин олус талтымыра, сыннылаах сыһанын бэлэтирэр, дурда-хаха буолар, көмөлөһөр. Олоххо дьулуурдаах буолан, дьонугар-сэргэһигэр кэрэксэтэн, дьоллоох олохтонно. Дьоло - оҕолор, сиэннэр, хос сиэннэр.

Ачыктаабыты аһатар, төһүтү ириэрэр, дьонго-сэргэсэ үтүөнү, үчүгэйи эрэ баҕарар аһынык киһибитин сүөхтүүбүт.

Татталлаах кэргэни, күндү ийэбит, эдьийбит, ээбэбит билиги сүрэхтигэр өрүү тыһынаах буолуоҕа, күлү-үөс сүлдьэр сырдык массууна, олоххо дьулуура, дьуура, сатабыта, сырдык өйдөбүт буолан, куруук ахтылпа туруоҕа. Киһи - дьин сахалыы куттаах кэрэксэ киһи этэ. Кэргэни кэрэксир, үтүөнү түстүүр, сырдык санаалаах күндүттэн күндү киһибит дьолун оҕо биһизкэ куруутун холобур буолуоҕа.

Кэргэнэ, оҕолоро, кийимтэ, күтүөтэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ, биридэ төрөөбүттэрэ.

Кутурбаммытын тиздэбит...

Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, «Тражданский кибиэн» бэлэз хаһаайына, Өрөспүүбүлүкэ нолуогабай сулуустатын бэтэрээнэ, Чурапчы нолуогабай сулуустатын ер кэмнэргэ салыа сүлдьыбит ытык киһибит Шадрина Раиса Дмитриевна 75 сааһыгар ыраахан ырыыттан олохтон туораата. Киһи Чурапчы улуунун сайдыытыгар дьолун кылаатын киллэрибэ. Ыһыллы - тоһуллу кэмнэригэр, сана тутул уларыта турар оҕолорун олук сатабыллаахтык киллэрэн, судаарыстыбаннай бэрээдэк нолуок хайысхатыгар тариллэригэр улахан сыратын - сыбатын, билигин - көрүүтүн биэрбит ытыктанар салайааччы буолар. Сана тариллэбит баһынай хаһаайыстыбалар очолорго нолуок өтчүөтүн туһунан элбэи билбэттэрэ. Күүстээх үөһити ирдэнэрэ. Ону Раиса Дмитриевна бирдириллэн ыһаран, быһааран, үөртэн, олус ылгас кэм иһигэр Чурапчы сүүһүнэн урбааньыта, баһынай хаһаайыстыбаларга ирдэбиллэри толорон, буддьүөкүс төлөнөр нолуок системизмэмиһитэ, билигин сайдыыта бигэ тиздэринэн, атын улуустарга тэрээһин үтүө холобурунан буолбута. Онон бэйэтин кэмгэр олус билиилээк, үрдүк профессиональнай таһымынаах салайааччы үлэһит аастытын билигин истинник билиһитиһит.

Кэлин пенсияга да оҕордор, Раиса Дмитриевна бирдириллэн ыһаран, оҕолор аастыт Чурапчытын истинник саныыр этэ, дьонугар-сэргэтигэр куруук ыллыктаах сүбэтинэн - аматынан көмө-тирэх буолар. Кэргэнэ, улуустун ер ылларга салыан аастыт Алексей Алексеевич Шадрин аата үйэттиллэригэр өй - санаа, сүбэ - ама буолбутун махтана ахтыбат.

Чурапчы устуройууларга биэр бэлэз ытыктанар киһинэн билиһитнэр нолуогабай сулуусула бэтэрээнэ Раиса Дмитриевна Шадрина олохтон туораабытынан, кыһыгар Лида Алексеевнага, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар, чугас дьонугар дьин кутурбаммытын тиздэбит.

Улуус дьаһалтатын баһылыга А.Т.Ноговицын, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдэстэлэ А.А.Захаров.

Хоптоҕо нэһилиэгин олохтоҕо
ГАБЫШЕВ ВЛАДИМИР ГЕОРГИЕВИЧ
ыалдьан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Стеланида Афанасьевнага, кыһыгар Светланга, сиздэригэр, чугас аймахтарыгар дьин кутурбаммытын тиздэбит.
Хоптоҕо нэһилиэгин дьаһалтата, дьокутааттара,
кырдыабаастар Сэбиэттэрэ, «Үрдэс» НАК кэлэктибэ
уонна бэтэрээннэрэ.

Чурапчы нэһилиэгин кырдыабаастар олохтоҕо, элбэх оҕо ийэтэ, эбэтэ, хос эбэтэ, Хоту көһөрүллү кыттылааҕа
МАКАРОВА Александра Иннокентьевна
(Светлан Шурата)
бу дьыл ыам ыйын 7 күнүгэр ыалдьан, 91 сааһыгар олохтон туораабытын дьинник курутууан туран билэр дьонугар иһитиннэрэбит.

Оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

ССРС уонна СӨ култууратын туйгуна, Чурапчы улуунун култууратын бэтэрээнэ, Саха сирин киһитин бэтэрээнэ, Араассыйа кинематографиятын бочуоттаах үлэһитэ, Сылан нэһилиэгин бочуоттаах олохтоҕо

МЕСТНИКОВА Мария Федоровна
уһун ыраахан ырыыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар, сизн оҕолоругар, чугас аймахтарыгар дьин кутурбаммытын тиздэбит.

Сылан нэһилиэгин дьаһалтата, бэтэрээннэр сэбиэттэрэ.

Кутурбаммытын тиздэллэр:

- ССРС уонна СӨ култууратын туйгуна, култуура бэтэрээнэ, Араассыйа кинематографиятын бочуоттаах үлэһитэ, Сылан нэһилиэгин бочуоттаах олохтоҕо Местникова Мария Федоровна ырааханньык ыалдьан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар А.А. Сивцев аатынан Сыннылан киһин кэлэктибэ, култуура бэтэрээннэрэ.

- Биэр дойдубулаахтара, Сылан нэһилиэгин Түөйү уластатыттан төрүттээх култуура бэтэрээнэ Местникова Мария Федоровна уһун ыраахан ырыыттан олохтон туораабытынан, бары бырааттарыгар, балтыларыгар, чугас аймахтарыгар Түөйү түөлбөтүн олохтоохторо.

- Сылан нэһилиэгин бочуоттаах олохтоҕо, ер сылларга киһи эйгэтигэр биридэ үлээбэит кэллээгэлэрэ, доһордору, Араассыйа бочуоттаах кинематография, Саха сирин киһи эйгэтин бэтэрээнэ Местникова Мария Федоровна уһун ыраахан ырыыттан олохтон туораабытынан, бары аймахтарыгар, билэр дьонугар, табыарыстарыгар киһи эйгэтигэр биридэ үлээбэит кэллээгэлэрэ.

Ытыктыр салайааччыбыт Шадрин Алексей Алексеевич татталлаах кэргэнэ, ер сылларга улууска нолуогабай сулуусула начальныгынан үлээбэит тражданскай-судаарыстыбаннай сулуусула бэтэрээнэ, СӨ норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ

ШАДРИНА Раиса Дмитриевна
уһун ыраахан ырыыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар Лида Алексеевнага, сиэннэригэр, күтүөтүгэр, чугас аймахтарыгар дьин кутурбаммытын тиздэбит.

1997-2002сс., улуус дьаһалтатын аппаратагыгар биридэ үлээбэит кэллээгэлэрэ.

Кутурбаммытын тиздэллэр:

- Ытыктыр салайааччылар, Чурапчы улуунун финансовый эйгэсэ уһуннук үлээбэит улууска нолуок сулуустатын тиздэбит, 1990-2002 ос. нолуок инспириситин салайааччытынан үлээбэит СӨ үтүөлээх экономиста Шадрина Раиса

Дмитриевна ыалдьан олохтон туораабытынан, кыһыгар Лидага, күтүөтүгэр Гаврилга, сиэннэригэр, биридэ төрөөбүтүгэр, аймахтарыгар нолуок сулуустатыгар үлээбэит кэллээгэлэрэ.

- Күндү санаастара, ер сылларга улуустаабы финансовый отдел, нолуогабай сулуусула начальныгынан үлээбэит СӨ норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ Шадрина Раиса Дмитриевна уһун ыраахан ырыыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар Лида Алексеевнага, күтүөтүгэр Гаврил Гавриловичка, кийимтигэр Ленага, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар аймахтара Чурапчытан Макаровтар, Тааттаттан Герасимовтар, Сидоровтар, Малышевтар, Дьоккуускайтан Матанановтар.

- Ер сылларга улуустаабы финансовый отдел, нолуогабай сулуусула начальныгынан үлээбэит, СӨ норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ Шадрина Раиса Дмитриевна уһун ыраахан ырыыттан олохтон

туораабытынан, кыһыгар Лида Алексеевнага, күтүөтүгэр Гаврил Гавриловичка, кийимтигэр Ленага, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар Чурапчы улуунун салайааччы дьахталлар түмсүүтэрэ.

- Күндү биридэ үлээбэит кэллээгэлэрэ СӨ норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ Шадрина Раиса Дмитриевна ыраахан ырыыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар Чурапчы оройуонун финансовый отдела биридэ үлээбэит кэллээгэлэрэ.

Ытыктыр санаастара, аймахтара Шадрина Раиса Дмитриевна ырааханньык ыалдьан олохтон туораабытынан, кыһыгар Лидага, күтүөтүгэр Гаврилга, сиэннэригэр Иван Петрович уонна киһи уопуттара Василий, Петр Пономаревтар дьин кэрэһтэрэ, Неустроевтар, Говоровтар.

Кылаабынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА
Кылаабынай эрдээктэр солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Экспитир сакраттар, суруу отдела - А.Н. ЗАХАРОВА
Экспитир, тиз хаһаайыстыбатын отдела - А.М. СПЕЦОВ
Кэрэспэдиан - С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ
Таһааччы - Л.К. ПОПОВА
Бачаттааччы - С.А. ПАВЛОВ.

Тэрийсн таһаараччылар: СР
Правительствота, Чурапчы улуунун
"Сана олох" редакция-издательской
холбоһук автономнай уредкенине
Российской Федерации, Роскомнадзор
СР улуусуниһитиһит 2012 с. кулун тутар
15 күнүгэр регистрациялааһыт күрэмэ -
ПН №14-0238.

Редакция, издатель
аадыһа: 678670, Чурапчы
сэл., Карп Маркс уул., 26 "а".
Телефоннар: редактор
- 41-332, отделлар - 41-265,
41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
Instagram: @sanaoloh

Бачаттаах сакиса: №33 (11689)

Күүмүс: 2 бач. ливис

Ахсаан 1450. Хаһыат сыһанат: 15

Даттар, суруу, эмиттер, сакиса
редактор, издатель, аадыһа, сакиса
бачаттаах, сакиса, сакиса, сакиса
редактор, издатель, аадыһа, сакиса
бачаттаах, сакиса, сакиса, сакиса